

ЗА БУКВНИТЕ

КИРИЛО МЕТОДИЕВСКИ ВЕСТНИК

ОПИСМЕНЕХЪ®

ИЗДАВА УНИВЕРСИТЕТЪТ ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ • ГОДИНА XXXVI • БРОЙ 48/НОЕМВРИ 2016 Г.

БРОЯТ Е ПОСВЕТЕН НА 160-АТА ГОДИШНИНА ОТ УЧРЕДЯВАНЕТО НА ПЪРВИТЕ БЪЛГАРСКИ ЧИТАЛИЩА

В далечната 1856 г. в градовете Свищов, Шумен и Лом се създават първите български читалища – храмове на просветата и културата, където се изгражда духовната същност на нашия народ!

УниБИТ – пазителят на познанието, в Будапеща

Доц. д-р Мариела Нанкова

Университетът по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ) проведе за десети път своя традиционен международен научен пътуващ семинар „Съвременни измерения на европейското образователно и научно пространство“, в периода 30 май – 5 юни 2016 г. в гр. Будапеща, Унгария. Семинарът е юбилеен и за първи път се провежда съвместно с Университетската младежка академия за управление на знания (УМЛАУЗ) към УниБИТ и със съдействието на Българския културен институт в Будапеща. В семинара участваха 45 преподаватели, млади учени, студенти и служители.

Официалното откриване се състоя на 1 юни 2016 г. в зала „Кегелүи“ на Държавния университет „Лоранд Йотвьош“ и започна със слово на проф. д.к.н. Стоян Денчев, Ректор на УниБИТ. Приветствие поднесе Н. Пр. г-жа Бисерка Бенишева, посланик на Република България в Унгария. Прозвучаха поздравителни адреси от Народното събрание на България, Министъра на образованието и науката, Министъра на културата и от г-жа Олга Попова – Директор на Българския културен институт в Будапеща. От страна на унгарските домакини бяха изпратени: приветствие от ръководството на Института за библиотекознание и информационни технологии, прочетено от г-жа Мария Дудаш; поздравително писмо от д-р Петер Кисл, директор на същия институт; приветствие от ръководството на Института за славянски и балтийски филологии, представено от директора г-н Ищван Лукач, и приветствие от ръководството на Университета в Будапеща (ELTE).

Кратки презентации за двата университета направиха доц. д-р Мариела Нанкова от УниБИТ и д-р Имре Хамар от „Лоранд Йотвьош“.

В поздравителните адреси и приветствия бяха изразени уважение и възхищение от тази превърнала се в традиция инициатива на УниБИТ – модерен и иновативен университет със значителна роля за развитието на образованието, културата и науката в България.

Официалната част на семинара приключи с представянето на два пленарни доклада, изнесени на английски език от доц. д-р Васил Загоров – ръководител на катедра „Библиотечни науки“, на тема „Будапеща и българската възрожденска книжнина“ и от доц. д-р Мариела Нанкова – научен секретар на Факултета по библиотекознание и културно наследство и преподавател в

Участниците в Международния пътуващ семинар на „Площадът на героите“ Будапеща, Унгария

Откриване на семинара. На снимката проф. Денчев, Мариела Нанкова и Васил Загоров

Среща с ръководството на Библиотеката на Института за славянски и балтийски филологии и Университетската библиотека на „Лоранд Йотвьош“

катедра „Библиотечен мениджмънт“, на тема „Българският културен институт – катализатор на българо-унгарските културни връзки в периода 1989 – 2015 г.“.

Участниците в семинара бяха поканени да разгледат Библиотеката на Института за славянски и балтийски филологии и Университетската библиотека

на „Лоранд Йотвьош“. Осъществиха се ползотворни контакти и професионален диалог между гостите от България и домакините. Научната програма на семинара продължи на 2 юни 2016 г. с изнасянето на 30 доклада, тематично обособени в четири секции: „Библиотекознание, библиография и книгознание“ с модератори проф.

д.ф.н. Иванка Янкова и проф. д-р Кристина Денчева; „Науки за информирането“ с модератори проф. д-р Иван Иванов и проф. д.н. Владимир Йоцов; „Културно-историческо наследство“ с модератори проф. д-р София Василева и доц. д-р Мария Николова; „Университетска младежка академия за управление на знания (УМЛАУЗ)“ с модератори доц. д-р Мариела Нанкова и гл. ас. д-р Диана Стоянова.

От страна на домакините доклади представиха Олга Попова – директор на Българския културен институт в Будапеща; д-р Ференц Боди и Ралица Савова от Центъра за социални науки към Института за политически науки на Унгарската академия на науките; проф. д-р Камен Михайлов и др. Проведе се ползотворна научна дискусия, която подпомогна обмена на изследователски идеи, които могат да се доразвият в бъдещите проекти на всички участници. В заключение проф. Стоян Денчев благодари за добрата организация на семинара на зам.-ректорите проф. Ирена Петева, проф. Иванка Павлова и проф. Иван Гарванов, на УМЛАУЗ, на деканите на Факултета по библиотекознание и културно наследство и Факултета по информационни науки проф. Иванка Янкова и проф. Иван Иванов, на доц. д-р Мария Николова – Директор на Департамента по общообразователни дисциплини. Той припомни основната идея на Международния научен семинар – да спомага за укрепването на духовните, образователните и научните връзки между Р България и Р Унгария

в контекста на Обединена Европа, изправена пред сериозни предизвикателства днес, и да допринесе за реализирането на общо пространство на духа и творчеството. Той подчерта, че университетите и академичните общности, разбирайки своето призвание, с достойнство трябва да изпълняват тази мисия.

Научната програма продължи с организирано посещение на Националната библиотека „Сечени“ на 3 юни 2016 г., където бяха демонстрирани редки и ценни колекции от книжовни културни ценности. Присъстващите бяха запознати с механизма, по който библиотеките могат да привличат туристи.

В рамките на семинара участниците се запознаха с културното наследство на гр. Будапеща, на гр. Естергом – духовния център на Унгария и седалище на Католическата църква, първа столица на страната и роден град на крал Св. Стефан – създателя на унгарското кралство. Посетиха и Вишеград – най-малкият град в Унгария на най-големия завой на Дунава, където е подписано споразумението за сътрудничество между Полша, Унгария, Чехия и Словакия, известни като „Вишеградската четворка“.

В този контекст провеждането на Международния научен семинар в Будапеща спомага за укрепването на духовните, образователните и научните връзки между двете страни – идея, дълбоко вкоренена в мисията на УниБИТ, свързана със създаването на мостове на сътрудничество и условия за развитие на межкултурните интердисциплинарни проекти.

QED'16: Технологии за модерно качествено образование за всички

Проф. Румен Николов

Международен семинар на тема QED'16: Технологии за модерно качествено образование за всички (QED'16: Technology Advanced Quality Learning for ALL) се проведе от 13 до 15 юни 2016 г. в УниБИТ. Форумът бе организиран от Университета по библиотекознание и информационни технологии чрез неговата Катедра на ЮНЕСКО „ИКТ в библиотечните науки, образованието и културното наследство“ и е посветен на 60 години от приемането на Република България в ЮНЕСКО. Събитието се състоя под патронажа на Националната комисия на Република България за ЮНЕСКО, а съорганизатор бе Институтът по информационни технологии в образованието на ЮНЕСКО със седалище в Москва. Наши партньори и съмишленици са и Гергана Паси, дигитален шампион на България и основател на Дигиталната национална коалиция в България, Институтът по математика и информатика към БАН, РААБЕ – България, Фондация „Заедно в час“, Webit.Festival, Action Project for Innovation и други. Събитието, което привлече повече от 120 представители на университетската и научната общност, учители и студенти, бе открито от проф. д-р Иван Гарванов – заместник-ректор на УниБИТ.

Семинарът QED се организира за трети път от ЮНЕСКО катедрата при УниБИТ като регионално събитие, свързано с глобалните срещи на високо равнище EDUsumIT, които се осъществяват с подкрепата на ЮНЕСКО на всеки две години от 2009 г. до днес. Основните цели на QED'16 са: да се представят резултати от срещата на експерти на световно равнище в образователната сфера EDUsumIT'15: Advanced Quality Learning for ALL, проведена на 14-15 септември 2015

г. в Банкок; да се демонстрират добри практики от България и региона; да се подготви EDUsumIT'17, който ще се проведе в Боровец, България, на 18 и 19 септември 2017 г. с домакин ЮНЕСКО междуфакултетската катедра „ИКТ в библиотечните науки, образованието

Участниците в Международния семинар QED'16

По време на една от работните презентации

и културното наследство“ при УниБИТ.

Участие в QED'16 с пленарни доклади взеха водещи чуждестранни експерти: Kwok-Wing Lai (Нова Зеландия), Margaret Cox (Великобритания), Petra Fisser и Joke Voogt (Холандия), Александър Хорошилов (Русия), Rosa Doran (Португалия)

и др. По темите на QED'16 доклади изнесоха чуждестранни лектори от Турция, Македония и Казахстан, както и български учени и педагози. Тематични панели с доклади и презентации, паралелни сесии с представяне на добри практики, дискусии и съпътстващи работилници: Училище в облачни структури (School on the Cloud) и Иновационна практика в образованието (Innovation Practice in Education) – бяха сред разнообразните формати за научно и професионално общуване, включени в семинарните дни.

В Кръглата маса за планиране на EDUsumIT'17 дейно участие взеха чуждестранните гости и редица български учени, преподаватели и експерти от висши училища, МОН, БАН, ИТ сектора и други.

Национална конференция, посветена на Деня на биоетиката

Факултетът по обществено здраве към Медицинския университет в София и Секцията по биоетика към ЮНЕСКО отбеляза първото глобално честване на Световния ден на биоетиката на 19 октомври 2016 г. Той се чества от всичките 114 секции по биоетика в цял свят по уеднаквена програма и събития на тема „Достойнство и права на човека“ (чл. 3 на Всеобщата декларация по биоетика и права на човека, приета на този ден през 2005 г. от 191 страни в света).

Проф. д-р Цекомир Воденичаров

„В Ръководството по биоетика на ЮНЕСКО човешкото достойнство се разглежда като присъщо качество на личността, способна на размисъл, чувствителност, словесна комуникация, свободен избор, на самоопределение в поведението и творчество.“

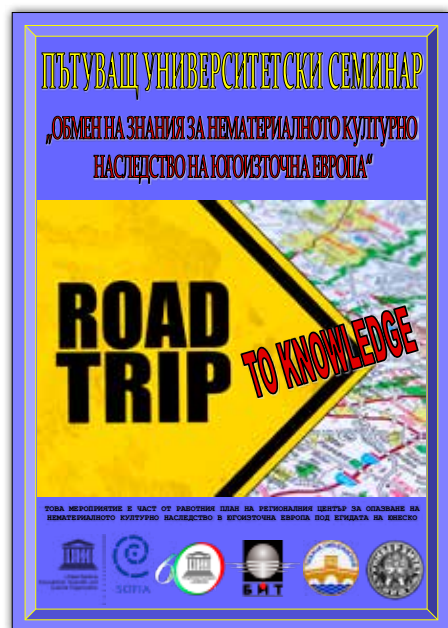
С тези въвеждащи думи на проф. д-р Цекомир Воденичаров – Декан на Факултета по обществено здраве, започна форумът, посветен на биоетиката. Приветствия бяха поднесени от името на г-жа Ирина Бокова – Генерален директор на ЮНЕСКО, проф. Стоян Денчев – Ректор на УниБИТ, и други важни гости на събитието. За особен принос за общественото здраве по време на форума бяха наградени маг. фарм. Христо Григоров, д-р х.н., председател на Българския червен кръст, и д-р Огнян Палавеев, изпълнителен директор на фармацевтична компания. Обсъдени бяха важни въпроси и теми, свързани с етическите принципи и стандарти в съвременната медицинска практика.

Пътуващ семинар

В края на 2016 г. и началото на 2017 г. предстои да бъде проведен Пътуващ университетски семинар „Обмен на знания за нематериалното културно наследство на Югоизточна Европа“, който е съвместна научна, образователна и културна инициатива на Университета по библиотекознание и информационни технологии – София, Тракийския университет – град Одрин, Университета в Ниш и Регионалния център за опазване на нематериалното културно наследство в Югоизточна Европа под егидата на ЮНЕСКО. Семинарът се провежда с активното съдействие на Асоциацията на университетските библиотеки в България.

През целия период на провеждане на Пътуващия университетски семинар в него ще вземат участие много изтъкнати учени и специалисти в областта на културното наследство, млади учени, докторанти и студенти от различни балкански държави.

Целта на семинара е да бъде създадена благоприятна научна и културна среда за обмен на знания и опит в областта на културно-историческото наследство. Организаторите на семинара смятат, че срещата, разговорите, представянето на научни доклади и провеждането на дискусии по въпроси, свързани с нематериалното културно наследство на Югоизточна Европа, ще бъдат прекрасна възможност за комуникация между участниците, а също така и пример за осъществяването на културен диалог и сближаване между народите.

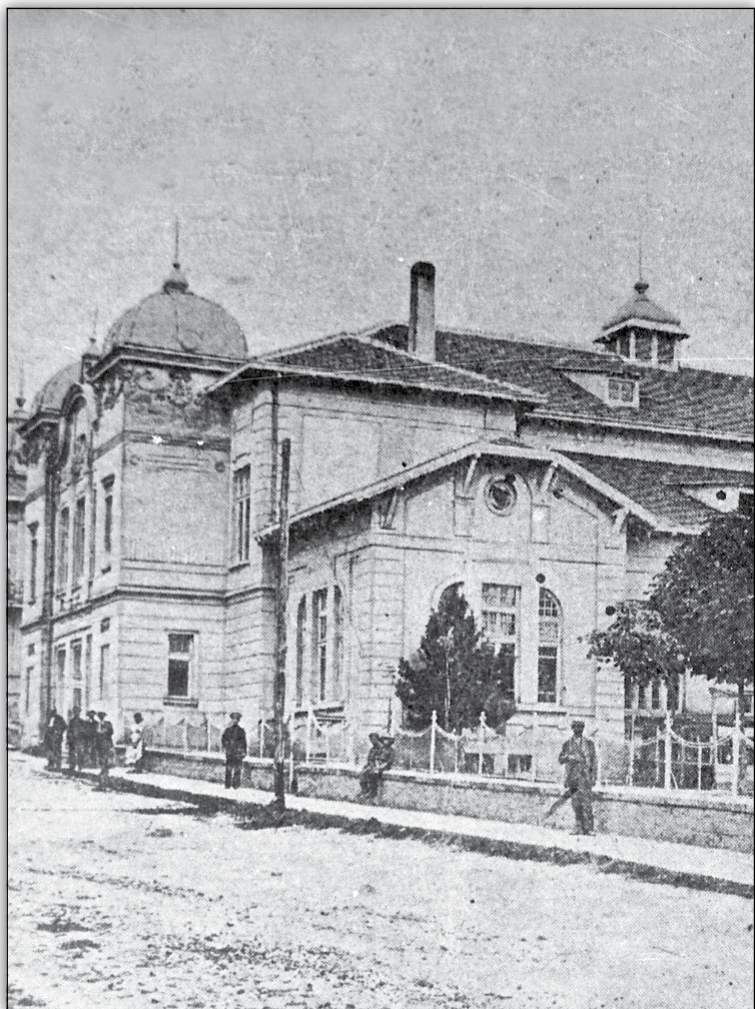

Плакатът на пътуващия семинар

Кръгла маса за EDUsumIT'17

Темите на QED'16 отразяват най-актуални образователни тенденции и проблеми в светлината на Националната стратегия за развитие на научните изследвания 2020 и на Иновационната стратегия за интелигентна специализация. Резултатите от семинара ще имат положително въздействие върху образователната система в нашата страна, в региона и в Европа, като разнообразни материали са достъпни чрез сайта на ЮНЕСКО катедрата при УниБИТ на адрес: <https://unesco.unibit.bg/workshops/>.

Форумът бе осъществен чрез финансиране по проект на УниБИТ с Договор ПЧФНП 2016-05 по Наредба № 3 на МОН и европейския проект по Еразъм + Action Project for Innovation 2014-1-BG01-KA203-001561.

Читалище „Еленка и Кирил Д. Аврамови“ – Свищов (основано 1856), новата сграда с театрален салон от 1904 г.

Читалищата са моята религия

Всички български граждани имаме основание да се гордеем с възвишената българска духовност. Преди още да имаме съвременната си държава, българското общество чрез своята самоорганизираност създаде читалището и формира съзнание за общобългарска общност. В най-съкровеният кътчето на нашето национално съзнание стои символът на българския дух и морал – народното читалище.

България има основание да се гордее с много неща, но на първо място аз мисля, че трябва да сме горди със своята азбука и със своите читалища. Това са двете най-важни отлики на нашата държава от другите държави в света. Според регистъра на българските читалища, през 2016 г. броят им в България е 3614.

През годините съм се уверил, че българската нация е способна да оцелее, само ако съумее да съхрани духа, ценностите и идеалите си, а това може да се случи и се случва, когато успеем да запазим читалищата и да развиваме тяхната дейност като пазители на писмеността, народния дух, фолклора, бита и постиженията на нашия народ. Без своите морални и духовни опори народът не би могъл да преодолее трудностите на настоящето и да се подготви за бъдещето.

И тук съм готов да извикам, не – да изкрещя радостно: Читалищата са моята религия. И това не е мое откритие. Аз се присъединявам с цялото си сърце към заключението на бившия министър-председател на Великобритания – „железната лейди“ г-жа Маргарет Тачър, която е прозряла една изстрада на от нас истина: „Българската религия е читалището – храм, който пази духовната красота и достойнството на вашия народ“.

Съвременното българско общество и в този момент има необходимостта и осъзнатата потребност от съхраняване на най-ценните ни обществени и национални традиции. Има нужда от ново будителство и развитие на българските родолюбиви, просветни и граждански добродетели. Има нужда от читалищните дейци, които доказват ежедневно своята надполитическа значимост за съществуването и развитието на уникалната обществена институция – българското народно читалище!

И отново ще се „провикна“:

Да, читалището е моята религия!

18 октомври 2016 г.
София

Проф. Стоян Денчев
Почетен председател на СНЧ

С мисълта за България

Народните читалища винаги са отстоявали височините на човешкия дух

З.ч.д. Николай Дойнов, председател на Съюза на народните читалища, член на Съвета за интелигентен растеж при Министерския съвет

Мястото на читалищата е непроменено вече 160 години – на площада, до църквата и училището. Това е уникално – както в структурно отношение, така и в общностно. Защото това са трите стълба на България. България такава, каквато успя да се съхрани. И докато и църквата, и училището, се подчиняват на строго определени норми – както им е вменено като основни институции за развитието на личността, то читалището дава свободата и полета на духа.

Свободата да общуваш, свободата да говориш. Свободата да правиш политики.

Българският народ винаги е бил много прозорлив. Ако вземем устава на първото ни читалище в Свищов, ще видим основни, бих казал, структуроопределящи и днес фундаменти на българската идея за духовно развитие. И още – подреденост, яснота на управлението и разпределение на отговорности.

Това е държавническо мислене в епоха, в която няма на картата на света българска държава. И нека го кажем – учредителите на читалищата са разсъждавали като държавници. За тях няма нищо по-естествено от това, да се създаде средище за книга и театро като дело на всички. Като общо-народно дело. Като занятие, в което ще участват и бедни, и богати, и учени, и неграмотни, и големи, и малки.

Великият стратег Раковски изтъква нуждата от една „обществена къща“, в която хората да държат „своите събрания“. Тази къща се нарича читалище. В читалищата няма място за ограничени хора. Трябва да имаш светлина вътре в себе си и да си готов да я раздаваш. Така, както Апостола раздаде себе си. Той ни призова „първо да направим читалищата“. И още „да прикрием комитетите зад читалищата, братя“. От изключителната му прозорливост не убогна потенциалът на читалищната общност. Неговите следовници развили читалищната мрежа.

Тези, които се бориха за възстановяване на българската държавност, бяха читалищни деятели. Да се поклоним на баба Тонка, Захарий Стоянов, Ангел Кънчев, Никола Обретенов...

Николай Дойнов

На „първия министър-председател“ – Павел Бобеков, председател на читалище „Виделина“ в Панагюрище. Всички те вярваха, че читалищната идея е безсмъртна, както е безсмъртна идеята за България.

Последните 25 години читалищното дело претърпя силни удари. От една планирана и добре подсигурана ежедневност читалището премина в една груба и безцеремонна

„държава на силния“. И то трябваше да се бори само за своето оцеляване. Но то оцеля, защото читалищата са извикали на живот от самия живот. В този смисъл нямам безпокойства за тяхното бъдеще. Те винаги ще бъдат там, където нашите прадеди са ги поставили – на площада, до църквата и училището.

Не знам дали някой някога ще приеме читалищата като „живи човешки съкровища“, но дори и това да не стане, в народната памет те ще бъдат онова място, в което можеш да се завърнеш.

Дори да се завръщаш от другия край на вселената.

Печат на читалището в село Воден, община Болярско, Ямболско, от 1907 г.

Първата страница от устава на читалището ни в Цариград, помещаващо се в метоха при черквата „Св. Стефан“.

Мъдри и тъжни думи

Интернет разпространи мислите на един дългогодишен учител за образованието днес

Болно ми е! Да бъдеш първи в света, а да останеш последен! Дори и по турско време образованието на децата ни не е било толкова лошо. Тази болка измъчва 90-годишния Павел Величков.

Цял живот е бил отдаден на българското образование – бил е учител по български език и литература, бил е инспектор, написал е редица книги и публикации, посветени на учението и в помощ на преподавателите.

„Преди няколко години отворих един учебник и за да разбера какво пише, трябваше да взема речника за чуждите думи. Отидох на събрание на заетите в образованието във Варненска област и не чух нито една дума на тема образование!“, разказва с болка човекът.

Днес никой не задава най-важния въпрос, без отговора на който никое училище не може да работи смислено. А именно: какъв човек искаме да образуваме, какъв ще е младежът, който ще излезе от системата, като приключи с този етап от живота си.

Учителят Величков, защото и към ден днешен той може да научи мнозина на много, има няколко съвсем прости съвета, които ако някой чуе, може би и образователната ни система ще се изправи на крака, за да може децата ни един ден наистина да знаят и да могат.

„Преустройството на системата трябва да се съгласу-

ва с развитието на днешното общество. Но когато основната задача на заданието бъде оформена, тя трябва да бъде обсъдена с всички учители в страната, а не само с шепа хора и набързо. Когато министертството реши през 1971 г. да направи подобно преустройство, цяла година вървяха обсъждания по места, всеки имаше достъп до информацията и шанс да изрази мнение. Преди да се въведе преустройството, инспекторите, директорите и учителите бяха преквалифицирани, съгласно новите изисквания. Нито една крачка не бе прескочена, за да има качество на това, което се прави.“

Според Величков, ако днес зададете въпроса на който и да е учител кои са основите на методологията в учебния процес, едва ли някой ще може да отговори. А отговорът е прост – обучение, възпитание, развитие.

„Днес проблемът с нравственото възпитание на децата тотално липсва! Тук не говорим за пряко поучаване или груб дидактизъм, но някога букварите, учебниците на най-малките бяха пълни с народни поговорки и поучителни разкази“, посочва преподавателят. Не на последно място той засяга и проблема с децата от малцинствата, които отпадат от училище, а отпадането е огромен проблем пред съвременното българско образование. „Нима няма кой да подхване де-

цата от махалите, да ги научи да играят футбол, баскетбол, да им спечели по този начин доверието и да ги привлече в класната стая?! Просто липсва желание. Затова тези деца, като няма какво да правят, се занимават с глупости“, коментира Величков.

А за да могат учебниците да са достъпни за децата, те да ги разбират, да съумеят у дома сами да работят с тях, просто трябва да бъдат написани от действащи учители, а не от професори, които от години не са имали досег с ученици. „Защото в крайна сметка децата трябва да се научат не да повтарят или преразказват урока след учителя си, а да се научат как сами да се образуват, как да разсъждават, как да прилагат наученото“, категоричен е учителят.

Но всичко започва от върха на пирамидата. Министерството на образованието трябва да има ясна задача, инспекторите трябва да помагат на учителите и да ги обучават, а накрая децата да излязат от училище такива, че всеки в системата да остане горд с плодовете на труда си. „Да са ти изрядни дневникът и документите, да отчиташ бройки – това не е образование“, посочва още Величков. И с мъка признава, че през 70-те години българското образование е било сред първите пет в света по качество, а днес е в края на опашката.

Читалище „Постоянство“, Лом, основано от Кръстьо Пишурка през 1848 г. През 1856 г. в сградата е първата театрална постановка

Ремонт на читалище в първомайското село Татарево

Българин, завърнал се след дълги години живот в Съединените щати, ремонтира със собствени средства читалището в първомайското село Татарево. Идвайки си у нас, мъжът открива, че читалището в родното село на баща му е имало прекрасна сцена, затова решава да я възстанови.

Атанас Атанасов обединява свои приятели от село Татарево в събитие под названието „Отключване“. С тях успява да почисти красивия салон, да излъска сцената, да оправи седалките на селското читалище. Стотици жители и гости на първомайското село идват на откриването, което дава нов живот не само на сцената, но и на цялото населено място.

„Ако съм очаквал, че целият салон ще се изпълни, че ще има столове отвън, че ще има хора отвън, извън сградата и че ще чакат...! И цялата лудница, която беше до последния момент, някак си ще се свърже в цялостен концерт и хората ще стават на крака, ще ръкопляскаят и ще викат „Още!““. Нашата цел не спира до тук. Започваме да работим отново, да я направим по-хубава и дай боже до края на лятото да има киносалон вътре“, казва ентузиастът.

Атанас Атанасов живее с идеята да възроди театралния салон в читалище „Народна просвета“ в Татарево. От селото са баба му и дядо му, учители. Животът им също е свързан и с читалището. Дядо му основава ансамбъл, имал е детска трупа, трупа за руски песни, водил ги е все в читалището. С него са свързани и най-хубавите детски спомени на Наско-младши. За театралния салон обаче разбира случайно преди две зими, докато си е дошъл за кратко. „Видях, че библиотеката в читалището е отворена и влязох вътре. Тогава библиотечкарката ме попита: „Искаш ли да видиш и театъра, баба ти ми каза, че учиш театър“. Много ме учуди това, не знаех, че има в читалището и театър. Чувал бях, че са правили пиеси, но не знаех, че има сцена, и то такава. И че цял живот ми е била под носа, защото тази врата я помня от малко дете, но тя винаги е била затворена“.

Иван Донев, кметът на село Татарево, Първомайска община, споделя: „Тези момчета отключиха не само сцената в Татарево и читалището. Според мен отключиха и сърцата на всички татаревци... Радвам се и на тия млади хора, че са прехвърлили океана, за да дойдат тука и да направят нещо, което повече от 25-30 години не се е случвало в Татарево“.

Средствата за реализиране на тази идея Атанас Атанасов набира чрез кампания в САЩ.

По: www.standardnews.com > Teamop

Няма друг народ, равен на българския, който в преизподнята на мрака на робството да се въздигне и създаде такава демократична, общочовешка и общодостъпна институция, наречена читалище...

Уилям Гладстон

Даскал-Ботевото училище

Мъжкото класно училище е открито през 1848 г.

Изградено е изцяло с дарения и доброволната помощ на калоферци.

В училището учат или учителстват видните български

възрожденци: Ботьо Петков, главен учител до 1869 г., Димитър Фингов, Иван Чунчев, Спас Съйков, Никола Касапски, Иван Вазов, Христо Ботев, акад. Никола Начов и много други. През 1980 г. архитекту-

рата на сградата е възстановена във вида от 1865 г. и училището е превърнато в музей.

В него се проследява развитието на просветното дело в България и конкретно в Калофер.

Гербът на Университета в Грац по време на ректорството на Пеячевич.

Чипровец родом Барон Франц Ксавиер Иван де Пеячевич, професор от XVIII век, и неговата „Historia Bulgarorum“

Божидарпейчев

През 1968 г. след упорити дългогодишни издирвания в Загреб бе открита неизвестна „История на българите“, писана преди две столетия. Става дума за завещанието на барон Францискус Ксаверий Иван де Пеячевич, професор по философия, ректор и канцлер на колегиуми, автор на седем обемисти философско-теологически съчинения. В клауза 7 на своето завещание той удостоверява, че поверява при смъртта си един ръкописен труд по история на българите на Георги Байряктари, за да го издаде печатно. За тази цел той му оставя и 1000 форинта в брой. Това става на 5 октомври 1781 г.

Кой е Франц Пеячевич?

Според Държавния хърватски архив Пеячевичи произхождат от рударската колония Чипровец около гр. Берковица в България. Местните жители вдигат въстание по време на Австрийско-турската война от 1688 г., което е потушено от турците. Тогава Пеячевичи забягват заедно с останалите чипровчани през Сърбия и се настаняват най-напред в Печулуй, а сетне в Осиек.

Самият Франц Ксавиер дава точни сведения за фамилията си като български болярски род, напуснал столицата Търново през 1399 година. Това старо българско болярство е признато от император Карл VI за баронство.

Завършилият колеж и философски факултет във Виена Франц Ксавиер след няколкогодишна преподавателска дейност става професор, директор на теологическите науки, канцлер и ректор на Университета в Грац между 1750 и 1760 година. Там за няколко години той издава и седемте си научни труда. През цялото време оставя следи за жива и настойчива работа в областта на историческата наука. Утвърждава се като именит и признат за времето си учен. В продължение на десетина години събира и подрежда материали за историята на българите.

Неговият труд се отличава с фактическа пълнота и концептуално богатство върху основата на огромен брой извори, част от които дотогава не са били достъпни на науката. Изложението проследява от най-ранни времена появата на прабългари и славяни с многобройни паралели до 1685 година.

Ръкописът има 500 страници, повечето от които са изписани на латински език с 60 реда на страница.

„Царе на България“. Факсимиле от ръкописа на Пеячевич.

Добри Войников и град Браила

Проф. д-р Николай Димков

Добри Войников

езичество. Тази изострена битка между княз Борис I и жреца Светолид, Миробич и Вълчан, които пък от своя страна изразяват езическите настроения, навлезли дълбоко в съзнанието и вярванията на народа. В тази борба участват още царица Радослава, княгиня Ирина, сестрата на княз Борис, неговите синове Страшимир и Владимир. С появяването си Св. Методий и Св. Кирил внасят успокоение и разум и показват накъде трябва да поеме народът в това объркано време.

Като има пред себе си своята „Кратка българска история“ (1861), на Добри Войников никак не му е било трудно да следва историческата истина в драмата. В този подход той не се придържа сляпо към фактите, към тяхното пренасяне на сцената, защото добре знае и разбира, че създава художествено произведение и внася в него своите естетически схващания за театъра като изкуство. Войников има предвид „просветителските идеи за света и за човека“. Така се проявява в драмата мъдростта на княз Борис. Неговата далновидност на владетел, който решително трябва да изкорени езичество и затова насочва към това цялата си енергия и сила. Княз Борис е представен от Добри

Войников като уравновесен и разумен княз и България е поставена в лоното на културното и политическото пространство на християнския свят. И когато езичниците заобикалят палата със стенобитни сечове и войска, изведнъж портите на палата се разтварят и княз Борис с кръст на гърдите излиза. Това е върховен момент в драмата и кулминационна точка. Княз Борис нанася победа над размириците и християнството възтържествува, за да бъде основна религия през вековете.

На историческите драми се отделя скромно място. Едни ги подминават, други изтъкват предимно техните слабости, а трети ги измерват със съвременен естетически подход и те, волю-неволю, остават в сянката на „Криворазбраната цивилизация“. Подходът трябва да бъде друг. Те трябва да се оценяват в историческото си време. Всяко напускане на историческото време води до абсурдни оценки, каквито най-малко заслужава бащата на този жанр. Като се връщаме назад в историческото време, ще усетим духа на Българското възрождане, културата на българите, стремежа на драматурга да ни сроди с това ново изкуство; да накара историческите факти да се превърнат в съвременна съдба. Всъщност Добри Войников създава своите исторически драми (в т.ч. и „Покръщение на Преславский двор“) не само в сложна политическа обстановка, но и в едно пространство между документа и художествения естетически изказ, а това винаги трябва да се има предвид, защото документът е само канава, върху която се разиграват значими факти. Това Добри Войников е усетил и предал в драмата си „Покръщение на Преславский двор“.

В течение на няколко години, той написа и издаде няколко драматически произведения, които се представляваха навред из България и Румъния...

Като изнасяха пред очите на българина славните времена на неговата история; като представляваха в живи картини живота на някогашните наши царе и на нашите воеводи и като показваха нагледно, живо, какво е вършил някога българският народ – драмите на Войников възбуждаха в душите на зрителите неописуем възторг, съживяваха посярналата българска душа и пробуждаха в сърцата високи чувства и надежди...

Ето защо името на Войников беше станало толкова популярно в онова време, а драмите му, при всичката си слабост в художествено-поетическо отношение и отсъствие на талант, имаха толкова голям успех; те отговаряха на нуждата на времето тогава, но и за в бъдеще те ще останат като драгоценни паметници в нашата драматическа литература.

Димитър Маринов. История на българската литература. Пловдив, Издание и печат на Христо Г. Данов, 1887.

Като стар воин

Балканът в нашата история

Проф. Петър Мутафчиев

Проф. Петър Мутафчиев

телските армии из равна Тракия, прииждането им под неговите подножия. Тъй те имаха възможността да врхлетят над тях и да ги унищожат, преди да са достигнали проходите на планината. Такъв бе краят на експедицията на Юстиниан II Риномет в едно време, когато не бяха изминали и три десетилетия от създаването на българската държава.

Близо пет столетия по-късно византийците платили още по-скъпо неблагоразумието си да развиват станове си без нужната предпазливост в подбалканските полета. Това било още в самото начало на въстанието, от което възникна Второто българско царство. Асеновци тогава разполагали с куманска помощ и техните нападения се разпростираха далеко из Тракия и югозападните земи. Но на открит бой с императорските войски, които ги

превъзхождаха и по брой, и по въоръжение, те не се решаваха да излязат. Началството на действията срещу „варварите от Хемус“ по това време било поверено на храбрия и опитен във военното дело, но затова пренадменен кесар Йоан Кантакюзин <...>

През Източния Балкан тогава водели най-удобните и леснодостъпни пътища от Тракия към бреговете на Дунава. Поради това не само през епохата на Първото ни царство, когато непосредствено на север от тия места лежали държавните центрове на България Плиска и Преслав, но и тия през Второто царство именно към тамошните проходи се насочвали обикновено опитите на византийците да нахлуят в Дунавската равнина. За сигурната охрана на тия проходи владението на Източната Подбалканска низина е било за българите безусловно необходимо.

Като истински воин, поставен на стража, Балканът не измени на дълга си да закриля българската държава от нейния могъщ съсед Византия. И ако няколко века по-късно не смогна да я запази от ордите на Баязида, то бе между другото и поради това, че средновековна България, изхарчила сетните си сили в битие, изпълнено с неразрешими противоречия, неудържимо сама слизаше в своя гроб.

Из „Книга за българите“. Отг. ред. проф. Васил Гюзелев. София, Изд. на БАН, 1987.

Доброму добро да прави Христо Ботйов и народната песен

От всички наши поети Ботйов е най-близо до народната песен. Той не ѝ подражава като другите, не взима мотиви и изрази от нея, както Пенчо Славейков или Кирил Христов. Той сам е народен певец, защото носи в гърдите си духа на народната песен и притежава нейната ритмика. И всички стихотворения на Ботйов са народни песни, най-хубавите ни народни песни.

Ботйов не е заемал и не е искал да заема нищо от народната песен. Можем да кажем даже, че той не се е учил от нея. Отношението му към народната песен не е литературно и естетично. Той не е дирил в нея художествен образец, нито ѝ се е любувал отвън като на нещо красиво. Той я е имал в себе си (красива или грозна – все едно) и я е носил в кръвта си като своя неизбежна съдба. Хайдутинът не е бил за него скъпа

романтика, а сурова действителност, защото той сам е бил хайдутин. Когато е разправял историята за Чавдар войвода, разправял е своята история. Когато е възпявал смъртта на Хаджи Димитър, възпявал е своята смърт. И стихотворението „На прощаване“ не е ли самото негово прощаване, и не носи ли неговия последен завет? Не е ли издълбана цялата му етика в тия два стиха:

„Доброму добро да прави,
а лошия с ножа по глава.“

Всичко това Ботйов е изнесъл от живота си или е подкрепил с живота си и нямало е защо да го взема от другаде.

Връзката между поезията на Ботйов и народната песен е реална, нелитературна. Те са рожба на едно и също време и на една и съща действителност. Една и съща психика се е отразила и в двете. Ботйов и

народната песен са съвременници или по-право той е нейният последен изразител, неин завършител.

Ботйов не е от нашето време. Той затваря епохата преди Освобождението, епохата на петвековното робство и петвековната жажда за свобода. Сякаш тия пет века са се съсредоточили в един човек, манифестират се с него, свършват с него. Оттук идва дълбоката символичност и несравнимото величие на личността му и на поезията му. И както ние не можем да си представим живота на Ботйов след Освобождението, така също невъзможно е неговата поезия (а следователно и народната песен) да бъдат продължени.

Атанас Далчев

Сп. „Българска мисъл“, 1930, кн. 3, с. 132-134 /Откъс/.

Читалище „Надежда“ – Прилеп, Македония, 1867 (основано 1858), снимката е от ПСВ, 1915-1918 г.

Монументът на Христо Ботев. Скулптор Владимир Гиновски (1964)

Христо Христов

„Дядо Иконом – Един голям българин почина“. Такъв е насловът на цялата четвърта страница на елховския в-к „Пробуждане“ от 11 октомври 1941 г. Причината е, че дни преди това свършва земния си път свещеноикonom Върбан Георгиев Върбанов, известен и наричан от мало и голямо в Елховско с протичкото име „поп Върбан“. Това име ще използваме и сега.

Издателят на вестника Николай Захариев пише: „Преди 30 години, когато в Елхово нямаше широка общественост, а проявленията на същата бяха само в отделни единици, които се брояха на пръсти, работеше един енергичен свещеник, който със слово и дело се опитваше да изменя стария облик на Къзъл-Агач, потънал в турски дух, и да сече протягащите се към него гръцки ръце... Интерниров (т.е. поп Върбан) имаше силно развито обществено чувство и затова, както в миналото, така и почти до последните си дни беше един активен общественик, за който държава, народ, роден край и християнска вяра бяха кумир, на който той служи с цялата си енергия, знания и воля...“¹

Такава е бързата възпоменателна оценка на неговите съграждани при кончината му. Но как можем да го оценим ние днес от дистанцията на времето?

Задължителна в този случай е характеристиката на неговото време в този пограничен край. И през 6-те години източнорумелийско управление след Освобождението, и веднага след Съединението, ситуацията в Елховско е сложна. Често силите и ресурсите на младата българска държава не достигат да опазва живота и най-вече имуществото на населението. Стопанството е разбито, населението – ограбено. Икономически то все още гравитира към Одрин. Продължават честите набези на бандитски турски и черкезки шайки, спокойно минаващи през границата с цел грабеж. Агресивна е и политиката на гръцката Патриаршия за влияние върху българите чрез населението на десетината т.нар. кариотски селища². Не отстъпва по-назад и католическата пропаганда чрез институцията си – „Ордена на възкресенците“ в Одрин, пуснала корени чрез и сред униатите в някои от селата по десния бряг на Долна Тунджа. Реално в Елховско с пълна сила действа принципът „Бог високо, цар – далеко“. Такава е историческата подложка на времето, в което тече съзнателният живот на поп Върбан.

Интересът към житието и битието на поп Върбан не е секнал през десетилетията. И не толкова заради тогавашния му сан на свещеник, а поради обществените му ангажменти и начина, по който е живял и работил. Авторът на емблематичните за елховци фрази

Поп Върбан – един „закъснял“ възрожденец

Христо Христов – Директор на Етнографско-археологическия музей в гр. Елхово

„Къзъл-агач стана град, къзъл-агачани граждани – не“ и „Инджани³, играйте, играйте кукери, амбарлийци⁴ завзеха чаршията“, ни е завещал няколко книжки с автобиографичен характер⁵. Те отдавна са библиографска рядкост. Едни от малкото запазени екземпляри се съхраняват в Документалния архив на Етнографско-археологическия музей – Елхово. „Един къснял възрожденец в Одринска Тракия“ – така го нарича в биографична статия, публикувана в сп. „Духовна култура“ през 1970 г. Ст. Кръстев от елховското село Изгрев – негов възпитаник, завършил с помощта и съдействието му Духовната семинария⁶.

Животоописанието му е една представителна извадка за живота в Къзъл-агач, днешния град Елхово, около Освобождението. Поп Върбан е роден на 4 октомври 1865 г. в Къзъл-агач, в многодетно семейство, което има общо 7 деца. На шестгодишна възраст остава сирак и започва тежкия му живот на слуга и ратай. В теглила и неволи доживява до Освобождението на България. Освобождението идва, но сиромашията и теглилата продължават. Вторият му баща Ничо Щерев и синът му Колю са обесени от турците като комити през лятото на 1877 г. За да изхранва многолюдната си челяд, майка му се омъжва за трети път за Иван Михов Арабаджията. На времето такива бракове между вдовци и вдовици са често явление, като основната мотивация е социално-икономическа, за физическото оцеляване на семействата. За да извади малкия Върбан от безизходицата, по-големият му заварен брат Атанас го записва като ученик и стипендиант в Одринската католическа гимназия, създадена и управлявана от католическия Орден на възкресенците. Волната му душа обаче трудно приема ограниченията, посто-

яния надзор и „друговерството“. Бяга от училището и известно време е отново слуга в Къзъл-агач. Работи пак само за единия хляб. Постепенно разбира, че без образование трудно ще се измъкне от „дъното“. Тръгва на училище и 17-годишен завършва IV отделение при учителя Добри Чинтулов, тогава учител в Елхово. През 1882 г. заминава за Сливен и завършва двумесечен педагогически курс за помощник-учител по селата.

Учителства три учебни години. Усещайки празнините в знанията и подготовката си, постъпва пак като ученик, но в този път в Одринското епархийско и екзархийско духовно училище през 1885/1886 учебна година. Завършва го с отличие през 1887/1888 учебна година. Ръкоположен в свещенически сан, през същата година е изпратен за свещеник по бреговете на Бяло море, където свещенодейства и учителства в с. Торбалъкой (Турско Балъкой), Ференска нахия, Дедеагачески санджак. Учител е на 70 ученика от 4 отделения.

Младата буйна възраст и патриотичният му жар го изявяват като „закъснял“ възрожденец в този изостанал в пробуждането си български край. В с. Чемерен, Лъжакъйска енория, прогонва двама самонастанили се български свещеници, които фанариотите ползват като „троянски кон“ за отлъчването на български села от Екзархията към Патриаршията. Същата съдба имат четири-ма гръцки свещеници и трима гръцки учители. Въпреки опитите за гонения от страна на турци и гърци, успява да обърне все повече българи от 12 околни села към Екзархията⁷.

За пръв път тук се проявява и като поет. Пише стихове, които учениците пеят по мелодията на народни песни. Поетическата им стойност не е голяма в сравнение с творчеството на П. Р. Славеиков и Добри Чинтулов. Голяма е

обаче политическата им тежест и връзка с тежненията на духовно поробените тракийски българи.

В Дедеагач е направен и първият опит от гърци за покушение срещу него. В живота му ще следват още два, за щастие неуспешни...

През 1889 г. по настояване на съселаните си се връща в Къзъл-агач, където става енорийски свещеник. Учителства и в Окръжното третокласно училище, където преподава Закон божий и Всеобща история.

Поп Върбан е полкови свещеник по време на Балканските и Първата световна война. С нестандартни за свещеник проповеди повдига бойния дух на войниците на позициите в Кожух планина в Македония. Внушителната му фигура е навсякъде, където се чувства нужда от утеха, съвет или помощ. В един от случаите използва метафорично интересен пример от родния си Къзъл-агач⁸. Беседвайки с войниците за умората от войната, откъснала ги за дълго от родните места, им разказва за традиционното неделно хоро: На него се събират малки и големи, богати и бедни, учени и неграмотни. Единствената музика е една гайда, като на гайдаря плащат солидарно играчите. Хваналите се за хорото играят с желание и вдъхновение, но ... след два часа играта се превръща в мъка. Краката се преплитат, устите пресъхват и телата се обливат в пот. Никой обаче не смее да се пусне от хорото, тъй като по неписано правило, на гайдаря ще платят първите, които се откажат. Затова, въпреки че капва от умора, всеки играч чака да се пусне съседът му, та той да плати „парсата“ на гайдаря. Та поп Върбан в беседата си пред войниците сравнява всяка една страна участника в Първата световна война с играчите на хорото. Всички страни са уморени и изтощени, но все

още играят и никоя не иска да се пусне първа от „хорото“, защото по железните закони на войната разносните и страданията ще плати оня, който първи се оттегли от бойните полета.

Поп Върбан е прототипът на Йордан-Йовковия герой – свещеника поп Върбан от разказа „Земляци“. Вероятно първата среща на двамата е в края на септември и началото на октомври 1912 г., когато 41. пехотен полк, в който Йордан Йовков е командир на 5-а рота, е разквартируван в района на Елхово в очакване на обявяването на Балканската война. Интересен е образът му в очите на Йовков: „Свещеникът, който служеше [отслужващ панихидата – б.м.] – той е познатият на всички поп Върбан, който навсякъде следва полка с малкото си черно конче. Поп Върбан има сурово и енергично лице на фелдфебел и сега дори, под златните черковни одежди, виждат се тежките му войнишки чизми...“ и още: „Дългата служба се свършва. Но сега идва ред на речите. Най-напред говори поп Върбан. От чисто духовна тема той изведнъж преминава в политиката, прави възторжен и лиричен апотеоз на българския войник и след това свиреп се нахвърля върху всички велики сили и тая велика безпътница, която се казва Европа...“⁹.

Спокойно можем да поставим знак за равенство между публицистиката, обществено-политическата и религиозната му дейност, защото и поп Върбан не прави разлика между тях. Той не е просто църковен служител, той служи на източноправославието и Българската екзархия, в постоянна борба срещу гъркоманите, вкопчили се в гръцката Патриаршия, и срещу католическата пропаганда, разчитаща на малобройното униатско население в няколко села по дясното поречие на Долна Тунджа.

През 1904 г. е командирован в с. Соуджак, днешното с. Студена – едно чисто българско село с над 300 къщи, за да парира опитите на католиците от „Ордена на възкресенците“, чиито възпитаници дори чрез физическо насилие са игнорирали възрастния православен свещеник Анастас Събев. Не след дълго време поп Върбан решава проблема в полза на православието. Не го възпира дори вторият опит за покушение срещу него. Подобна е ситуацията и поведението му в елховското село Мурданлии, днешното с. Мамарчево, където гъркоманите патриаршисти завземат църквата, водят службите на гръцки и не допускат в нея българите екзархисти. Пак работа за поп Върбан... След два месеца статуквото е възстановено и българите отново могат да посещават църквата¹⁰.

Поп Върбан постоянно ползва и църковните служби за произнасяне на високопатриотични, църковнопросветни и общественополезни беседи, слова и речи. И за разлика от опитите му в мерената реч, тук той е ненадминат оратор за времето си. Елховлии обичат да го слушат заради широката му начетеност и аргументираност, цветистия му език, формата, стила и съдържанието на словата.

Още като учител, през 1883 г. поп Върбан почва да пише за в-к „Народен глас“, издаван в Пловдив. През 1887/1888 година като български мисионер по бреговете на Бяло море, тогава в Османска Турция, пише дълги статии и дописки за просвещението на българите в Турция, които публикува във в-к „Зорница“ под псевдонима „Същия“.

През 1889-1893 г. под различни псевдоними пише дописки във в-к „Селянин“, издаван в София, в-к „Съветник“, издаван в Сливен, и в-к „Тунджа“, издаван в Ямбол¹¹.

Поп Върбан е автор и на „Малка апология на българите от гръцките интриги в Каваклий“. Издава я през 1901 г. и това не е случайно: същата година се готви нов Закон за административно деление на Княжеството. Проблемът е как да бъдат административно организирани земите на Долна Тунджа. Кой ще бъде административният център – Къзъл-агач или Каваклий, т.е. Елхово или Тополовград? Със силен полемичен език и стил защитава правото на Къзъл-агач да бъде административен център за сметка на гъркоманския Каваклий¹².

Но борбата му срещу гъркоманите в Елховска околия е с по-ранна дата. Във всяко негативно начинание на източнорумелийското правителство и по-късно това на Княжество България срещу българите по Долна Тунджа, поп Върбан вижда коварството на каваклийските „гърци“, които си плетат кошницата благодарение и на българската хуманност и наивност и са „един цирей“ върху българската снага. Аргументите му са ясни и разбираеми от населението, той се надява да се разберат и чуят и от новите политици и управници. Според него до Освобождението, като туркофили заедно с турците, гъркоманите са грабили българското население. Нито един гъркоманин не е пролял, даже и от носа си, нито една капка кръв за свободата, от която сега безгранично се ползват и даже злоупотребяват с нея. Правят всичко възможно да избегнат службата в българската войска. В с. Козлуджа (дн. Орешник) обират по башибозушки начин държавния бирник Герасимов и му задигат 10 000 лв. държавни пари. Гъркоманин открадва от кап. Димитриев в Къзъл-агач парите за продоволствието на III погранична дружина и бяга в Турция¹³.

Няколко години по-рано, при църковното териториално деление, поп Върбан организира общински кметове, свещеници и църковни настоятели, от чието име изпраща колективни жалби до Св. Синод на БПЦ и VIII ОНС, като изтъква пагубните резултати от ликвидирането на Архиепископското наместничество в Елхово през 1895 г. и слагането му в подчинение на Каваклийското. Но народняшкото правителство на Константин Стоилов не решава въпроса в полза на Елхово и оставя 40 000 българи подчинени в духовно отношение на един „гръцки“ градец. „О, нехайство, тъпоумие и недалновидност българска“ – пише с горест поп Върбан¹⁴.

Но да се върнем към страстите по новото административно деление през 1901 г. През ноември 1900 г. правителствена комисия набира данни за новото административно деление на Княжеството. Опасността за населението идва от там, че комисията предлага да се закрие Къзъллагаческата околия и населените ѝ места да се присъединят към Каваклийска. Поп Върбан е отново един от основните инициатори за подготовка и изпращане на прошение до министъра на вътрешните работи Васил Радославов и Председателя на Х ОНС. По-късно е подготвена такава и до министър-председателя Петко Каравелов. Прошението е занесено от специална делегация начело с поп Вър-

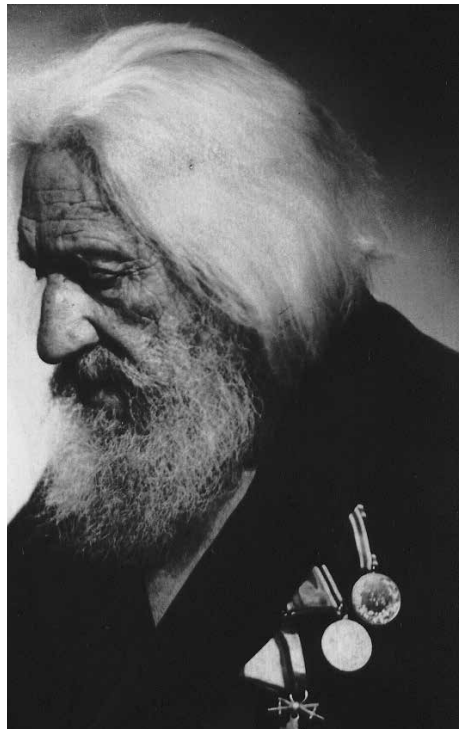
бан. В продължение на 10 дни се срещат с почти всички министри, народните представители от района, водачите на политическите партии в НС. Този път след предложение на правителството на Демократическата партия начело с Петко Каравелов, НС със 105 срещу 15 гласа решава казуса в полза на Къзъл-агач и закрива Каваклийска околия, като присъединява по-голямата ѝ част към Къзъллагаческата.

Политическите страсти и в Елховско са особено силни след падането на правителството на Стефан Стамболов през 1894 г. На власт идва Народната партия начело с Константин Стоилов, по-известна с прозвището „народняшка“. Поп Върбан е водач на Прогресивно-либералната партия – най-русифилското крило на бившата Либерална партия, и поради това е обект на преследване. В излязлата под името Интерниров през 1898 г. книжка „Кратко описание на градеца Къзъл-агач и епохалните дела на народняците в Сливенско“ в свой стил дава характеристика на политическия климат тогава в Елхово и околията. Използва местна легенда, че някой от турските султани дошъл на лов в лонгозните гори по река Тунджа... но му откраднали соколчето... и „Султанът проклет жителите на този град тъй: „ако ли го е откраднал българин, никогаш двама българи да не могат да бъдат в съгласие, ако ли пък го е откраднал турчин, нито един турчин да не може да живее тук!“¹⁵.

Все пак поп Върбан търси бедите в тежкото историческо наследство на Елхово около и след Освобождението. Това, че през лятото на 1877 г. „всичките человетци, които избесиха, бяха [тези] които водеха общите ни работи в града и най-развитите...“, е станало причина след Освобождението във властта да влязат случайни, алчни за облаги посредствени хора, които не работят за общото благо, а против него, преследвайки само личните си интереси¹⁶.

Поп Върбан е човекът, който постоянно воюва срещу политическата партизанщина и опитите ѝ да подчини даже църковната институция. Не прощава критиките дори срещу църковния си началник – Сливенския митрополит Гервасий. Има смелостта открито да застане срещу митрополита, който управлява еднолично, игнорирайки Епархиалния духовен съвет. Подава си оставката като свещеник, тя не е приета, но е направен опит да бъде интерниран в с. Вършило, Бургаско – в Странджа. В негова защита е изпратено прошение, подписано от най-видните елховски граждани начело с кмета Стоян Яламов. В крайна сметка Митрополията отстъпва...

Почетните и изборните длъжности на поп Върбан красноречиво показват обществената му ангажираност: 15 години поред е делегат на Епархийското събрание; делегат е на два църковни конгреса в София; председател е на редовния конгрес на Съюзното православно свещеничество в София; 3 години подред е избран за посредник (съвременната и модерна чуждица сега е „омбудсман“) между свещениците и Св. синод, и свещениците и правителството; контролър на Свещеническия съюз „Вяра, надежда и любов“ – гр. Сливен; член е на Славянското благотворително дружество в гр. София; председател е на Контролната комисия на Земеделското взаимноспомогателно дру-

Свещеноиконом
Върбан Георгиев Върбанов

жество в Къзъл-агач; Председател е на Културно-икономическото дружество в Къзъл-агач; един от учредителите е и председател на Управителния съвет на Къзъллагаческата Популярна банка; секретар на Македоно-одринското околийско дружество „Борец“; 11 години е училищен настоятел; един от учредителите и 2 години председател на читалище „Развитие“ – Къзъл-агач¹⁷.

Приживе оценен по достойнство, поп Върбан е кавалер на няколко ордени и медали: Народен орден за граждански заслуги; За човеколюбие; За участие в Балканските войни; За участие в Първата световна война.

От дистанцията на времето с чиста съвест можем да „сложим“ в устата му думите на апостол Павел до Тимотей: „Пътя извървях, делото изпълних, вярата опазих“.

Такъв е бил и елховският поп Върбан. Дори тези отделни шрихи го разкриват като един наистина „закъснял“, излизащ за днешните български земи извън стандартните хронологични рамки на Българското възраждане, но възрожденец по съдба, душа и дела! Като такъв го помнят и се надяваме да продължат да го помнят елховци!

¹ Захариев, Н. // Пробуждане, бр. 135, 1941.

² Местно нарицателно название на погръчени и гърчеещи се българи; Даскалова-Желязкова, Н. Кариоти. София, 1989, с. 14.

³ Местно нарицателно наименование на жителите на днешния гр. Елхово в края на XIX и началото на XX в., произтичащо от турския вариант на името му Енидже Къзъл-агач.

⁴ Местно нарицателно наименование на жителите на дн. с. Маламоро, производно от турското му име Хамбарлий.

⁵ Върбанов, В. Спомени изъ детинския, ученически, учителски и свещенически ми живот. Ямбол, 1912; Интерниров. Малка апология на българите от гръцките интриги в Каваклий. Ямбол, 1901; Интерниров. Кратко описание на градеца Къзъл-Агач и епохалните дела на народняците в Сливенско. Ямбол, 1898.

⁶ Кръстев, Ст. Един закъснял възрожденец в Одринска Тракия. // Дух. култура, 1970, бр. 11-12, с. 44-55.

⁷ Интерниров. Кратко описание..., с. XIII.

⁸ Бончев, Б. Хорото. // Пробуждане, бр. 135, 1941.

⁹ Йовков, Й. Земляци. // Йовков, Й. Избрани разкази : т. I. – София, 1967, с. 23-25.

¹⁰ Върбанов, В. Спомени..., с. 132-138.

¹¹ Интерниров. Кратко описание..., с. 104.

¹² Терминът „гъркомани“ се използва за обозначаване на гърчеещото се население, живяло до края на войните в началото на XX в. в дн. гр. Тополовград и няколко села в Елховско, за които вече е доказано в научната литература, че са погръчени и гърчеещи се българи; Попов, Д. Гърци ли са кариотите. София, 1941; Даскалова-Желязкова, Н. Кариоти..., с. 157-161.

¹³ Интерниров. // Малка апология..., с. 7 и сл.

¹⁴ Пак там, с. 13.

¹⁵ Интерниров. Кратко описание..., с. VI.

¹⁶ Пак там..., с. VII.

¹⁷ Интерниров в. Малка апология..., с. 48; Върбанов, В. Спомени..., с. 143.

150 години от освещаването на черквата „Св. Димитър“ в с. Горна Бешовица – Врачанско

Йордан Ценов

При преброяванията на населението на България след Освобождението и в различни официални сведения – руски и турски – като се изключат десетина или двайсетина души цигани (роми), посочвани като „мохамедани“, през различните години всички живеещи в с. Горна Бешовица са вписани в графа „вероизповедание“ като „източноправославни“. Няма да сгрешим, ако допуснем, че така е било още от времето на приемането на християнството като официална религия. Нещо повече, селото е енория – населено място обслужвано от един свещеник.

В „Списък на войници от казата Ивраджа“ – турски документ от 1548 г., е записано: „Балчин, син на поп Добро от Бешвиче-и Баля (с. Горна Бешовица – б.м., Й.Ц.). За да има призната от османските власти такава длъжност, явно е имало (съгласно християнския канон) и място, където попът да изпълнява своите ритуали. В Окръжния държавен архив в гр. Враца се пази справка за историята на селото, където е записано: „Преди Освобождението в селото е имало първоначално Параклис, а през 1864 година е построена църквата по инициатива на Димитър поп Неделков, който е ходил на манастира Св. Гора – Атонския полуостров. След завръщането си се заел с направа на черква и откриване на училище. В черковния двор се намират изработени три камъка, които са останали от Параклиса. На единия от тех камъни има вдлъбнатина, прилична на конско копито. За нея съществува предание, че е от копитото на коня на Крали Марко“.

Не можем да говорим за тази стара църква, но сведения за подобна на нея имаме от съседното село Царевец (влашко село до 1934 г.) – там „старата черква“, строена съгласно определените законови предписания – да не бъде висока повече от един метър над повърхността на съответния терен, е посветена на Св. Николай Чудотворец, датирана е от XIV в. и има вграден надпис, от който узнаваме, че е обновявана през 1747 г.

Съществуващата и до днес, макар и в окаяно състояние, в Горна Бешовица черква „Св. Димитър“, обявена за паметник на културата с национално значение (Държ. вестник, бр. 59, 1973), е строена през 1862-1863 г. и е осветена на Димитровден през 1864 г. Местоположението ѝ – в най-високата точка на терена на селото, в

близост до неразкрит и непроучен некропол от римско време и първите векове на християнството, за които говори археологът Теофил Иванов, ни дава основание да предполагаме, че ако е имало „стара“ и „най-стара“ църковна сграда, тя трябва да е била на същото място.

Архитектурата на сградата показва, че тя е строена след периода на т.нар. танзимат – реформи в Османската империя, започнали с „Гюлханския Хатишериф“ от 1839 г. и разширени с „Хатихумаюна“ – султански указ от 1856 г., с който се провъзгласява равенство за всички поданици в Империята без разлика на вероизповедание. Ето какво е записано в „Указа“ по проблема: „В градищата, селата и селцата, гдето жителите вси едно вероизповедание имат, ще могат без никое препятствие да поправят, според първия техен план,

Стенопис от тавана на църквата, зограф Петко Даскалов

зданията, които са отредени за църкви, училища, болници и гробници. Ако ся случи някои от тези здания да искат изново да се направят и са одобрени от патриарсите и обществените началници, те трябва да ся подложат на Високата Моя Porta, която ще ги одобри чрез Царската Моя заповед, или ще направи Замечанията си в определеното време... Когато ся касае нови здания да устроят, нужното дозволение ще ся иска чрез Патриарските и Обществениите началници от Високата Моя Porta, която ще вземе Царското решение и ще даде това дозволение, освен ако ся не случат Администратически препятствия. Посредничеството, което администратическата власт во всите подобни деяния ще прави, ще е даром...!“ /2/

Десетина години след обявяване на черквата „Св. Димитър“ в с. Горна Бешовица за паметник на културата с национално значение в сп. „Векове“

под заглавие „Възрожденски учител и иконописец“ за зографа на горнобешовишката черква е написано: „Един от скромните дейци на народната просвета и на българското възрожденско изкуство е Петко Танов Даскалов – учител, зограф и съзаклятник от влашкоселската Въстаническа чета във Врачанския край, наричан по-късно Петко Търновски.“

Зографът Петко Даскалов се ражда около 1802 г. и израства във Влашко село (сега с. Царевец, Врачанско)... Приет е да се учи в Присовския манастир за даскал и свещеник... Тригодишният му престой там му помага да изучи правилата на църковното богослужение и полага изпит за свещеник.

Междувременно Петко се увлича и в рисуването... Подпомогнат от хаджи Минчо – зограф от известната Тревненска школа, тръгва да се учи за

Църквата „Св. Димитър“ от село Горна Бешовица, Община Мездра, Врачанско

тел в селото, е написал за Димитър поп Неделков следното: „Годината и денят на раждането му стоят в неизвестност. Знае се, че е умрял две години преди Освобождението и е бил на около 65 години. Баща му, свещеник, когото по тукашното наречие зоват поп Неделкьо, родом от същото село, а майка му – баба Вълкана – от съседното село Цаконица, същата околия. Оставен да се развива в сред балканска природа, той е бил човек със силно и здраво телосложение. На грамотност и образование се е учил при баща си и в Атонските манастири, където той заминал още в ранната си възраст. В Атонските манастири Димитър ходил два пъти. При първото си отиване престоял две години. При второто си отиване той престоял малко повече. С какво се е занимавал Димитър в манастира, не може да се знае, но за вярване е, че той е работил за своето образование чрез четене на книги, защото щом се завърнал в селото си през 1838 г., отворил „ДАСКАЛНИЦА“. През втората година започнал да се занимава с кръчмарство. След 11 години учителстване даскал Димитър, доволен, че е изпълнил своя дълг към просветата в родното си село, напуснал учителството и се предал изключително на търговия и главно на бояджийство, което научил от нарочно повикан от Враца бояджия. Само за няколко години той спечелил завидно състояние... Той обявил, че ще строи църква – „селяните да му докарат само камъни и гора, която тогава се намирала в изобилие“. Баща му енергично се противопоставил... Димитър сполучил да склони съселяните си и църквата била почната през 1861 г.

След дълги години безпокойства, най-сетне в 1864 г. Димитър видял желаната меч-

Изображение на воин светец

та увенчана с успех. Църквата била готова и като девица била кацнала на най-видното място в сред селото. За служител бил поканен друг свещеник, защото поп Неделкьо от старост не могъл да престолва литургията... Като виждал, че съселяните му изпитват голяма трудност, като минават през едно доста дълбоко дере..., даскал Димитър не закъснял да построи и един хубав каменен мост, който и до сега – 1913 г. стои неповреден.

Димитър поп Неделкьо не доживя да види плодовете на своята народополезна дейност. Той умря, както казахме, две години преди Освобождението.

Върху надгробната му плоча, която е запазена, има надпис: „Димитъръ Бояджи – 1875“.

Църковната сграда е паметник на културата с национално значение от 1973 г., но реставрация е извършена чак през 1994-1995 г., в резултат на което, от липса на знание ли, от липса на отговорност ли, сградата е заплашена от срутване, особено северната ѝ стена.

В продължение на повече от стотина години Димитровден беше ден на събора на село Горна Бешовица.

Творчеството му започва с правенето на Климентовите букви

Пионерът на съвременната сръбска култура, бащата на сръбската фотография и литография Анастас Йованович е роден в България, чувствал се е българин и никога не го е криел...

Неуместно е да споменаваме непрекъснато травмите на балканските национализми като оправдание, че не познаваме положителните страни на културното взаимодействие, което народите и държавите от региона са си оказвали през различните епохи. „Сега княжество Сърбия стана за нас крило; очите ни са устремени към княз Михаил Обренович. Неговият престол стана средоточие за българите, сърбите и другите славяни. В Сърбия трябва да търсим спасение си. Там ще намерим и наука, и свет, и войски, и пари. Сърбия трябва да стане за южните славяни дървото, на което ще се опрат клоните.“ – пише Любен Каравелов... Обобщено в конкретен образ, тези редове твърде конкретно подхождат за живота и делото на Анастас Йованович, сочен в историите на сръбската култура като основател на новата епоха в нея.

Той е роден във Враца през 1817 г., учи писмо и четмо при книжовника и издателя Константин Огнянович. Когато навършва 9 години, баща му го отвежда да продължи образованието си в Белград (1826), където вуйчо му е работел в княжеското шивашко ателие.

завежда я по европейски образец. Проявява талант в рисуването и гравирането на букви и орнаменти върху метал. За успеха му говори следният факт – на него се поверява изписването на посвещение върху сабя, която княз Милош през 1836 г. подарява на барон Хердер.

След 2 години друго важно събитие коренно променя живота на Анастас Йованович. Трябва да се издаде първият сръбски буквар, но печатницата не разполага с курсивни кирилски букви. Да се поръчат в чужбина би затруднило осъществяването на идеята. С направата на матриците се заема Анастас. Най-напред започва с буква Ж, най-трудната. Като я видели майсторите от букволеярната, ахнали: „Много добре, много добре...“ След няколко седмици задачата е изпълнена, а впоследствие на „бял свят“ се появява и букварът в тираж 40 000 броя.

Княз Милош Обренович високо оценил таланта на Анастас и препоръчал да бъде изпратен като стипендиант на специализация в Австрия. Учи живопис в Художествената академия във Виена. Изучава литография, гравирание върху мед и стомана, един от първите запознат с фотографията дагеротипия и талботипия.

Анастас Йованович си поставя за цел да овладее „новото изобразително средство“ и след 2 години със собстве-

Автопортретът, който си е направил Анастас Йованович през 1841 г., е и най-старият запазен портрет, изработен от сръбския фотограф

Във Виена Анастас Йованович не е забравен от своя благодетел Милош Обренович, който често го посещава, поощрява го в пресъздаването на сръбската история в литографии. Анастас дори се води като негов личен секретар.

При него през 1852 г. идва и будният български младеж Николай Павлович от Свищов. Той има желание да постъпи в художествена академия, трябва да бъде подготвен по рисуване. Съвместната работа сближава двамата творци. По-късно Йованович ще му окаже помощ при отпечатването на литографии по сцени от романа на Велтман „Райна – българската княгиня“.

През 1858 г. в Белград пак е извършен преврат и Обреновичите отново идват на власт. Новият княз Михаил назначава Анастас Йованович на високия пост хофмайстер – „управител на двора княжеского“ – след многогодишно пребиваване във Виена пак е в Белград. Новите задължения пречат да се занимава усилено с литография и изобразително изкуство, но през свободното му време фотоапаратът е на негово разположение.

В княжеския двор Анастас Йованович отваря фотографско ателие и за придворен фотограф е назначен българин от Самоков – Анастас Карастоянов, негов ученик във фотографската практика.

През своя живот Анастас Йованович винаги се чувства българин (не забравя своя корен), а едновременно с това и сърбин. Дори известно време се под-

писва под своите литографии „Танаша Йованович, българин литограф“. Известни са думите му, че негова майка е тази, която го е родила, но като няма средства и го вземе друга жена, за да го отхрани, и тя му е майка.

В своите мемоари за учението си в Белград през 1871 – 74 г. известният етнограф Димитър Маринов отбелязва, че Анастас Йованович е бил почетен член на българското дружество в града, в което участвали и много българи от Македония. На членовете му оказвал не само морална, но и материална помощ. През годините до своята смърт (1 ноември 1899 г.) Анастас Йованович живее както в своята стара къща в Белград, така и във Виена.

Не престава да твори и да следи новостите във фотографията и изобразителното изкуство. Оставил ни е своя дневник и записки за живота си до 1842 г., които би трябвало да бъдат преоткрити и публикувани. А едни от последните му думи са: „Жалко, жалко! Всичко ме интересуваше, но сега вече всичко е отминало.“

Много от творбите на Анастас Йованович са притежание на различни сръбски и чуждестранни галерии и музеи, някои се съхраняват в Белградската национална библиотека. Неговите биографи отбелязват, че е създал повече от 200 литографии, рисунки и над 800 фотографии. Те му отреждат, особено снимките, значимо място в световната фотография.

А за два народа е просто Първият!

Снимка на белградски музиканти, направена от Анастас Йованович

През 1830 г., след смъртта на бащата на Анастас, в Белград идват да живеят и неговите близки: майката Мария, брат му Михаил и сестра му Катерина. Но след една година ново нещастие сполетява семейството – почива и вуйчото.

През 1832 г. в Белград се открива печатница с букволеярна. На германските специалисти, донесли машините, направила впечатление схватливостта на момчето, което просто в началото ходело от любопитство да ги наблюдава, и му предложили да работи и учи печатарския занаят. Много скоро Анастас така напредва в работата, че застава на чело на фамилията си, купува къща, об-

на дагерова камера прави своите първи снимки във Виена. Нещо повече – оптикът Прокеш му организира в града фотоизложба. През 1846 г. става и член на фотографското дружество.

Жени се за австрийка, а през 1839 г. се ражда и неговият първороден син Константин, който по-късно става известен виенски архитект и трайно свързва творческата си кариера с България. След Освобождението по негови проекти се построяват сградата на Народното събрание и тази на Книжовното дружество (БАН) в София, Първа мъжка софийска гимназия и гимназията в град Лом.

Св. Климент

Похвално за Св. Св. Кир

Похвално слово за нашите свети и пр
които му създадоха писменост и прев
език – за блажения Кирил и за П

Кой ли наистина ще може да изрече достойна похвала на вас? Вие станяхте равни на небето и като обходихте със своите стъпки цялата поднебесна земя, просветихте света.

Благословен е вашият език, чрез който посяхте духовните слова за спасение на многолюден народ. Вие двамата получихте от Бога боговдъхновен дар и прогонихте отвсякъде мрака на незнанието, като дадохте сами пример за всички и разляхте духовна сладост от устата си.

Вие станяхте разрушители на всякаво езичество, бяхте противници на еретиците и прогонители на бесовете. Вие станяхте светлина за помрачените и учители на децата, като разливахте духовна наслада. Вие сте изобилна храна за гладните, непресъхващ извор за жадните, дарители на богато одяние за голите, помощници на осиротелите, гостолюбиви към странниците, посетители на болните, утешители на скръбните, защитници на изпадналите в опасност, помощници на вдовиците и сираците, дарители на светлина за слепите, котва – велика надежда за ония, които се люшкат в житейското море, защитна стена и покрив за тези, които прибегват към вас, противници на юдеите, изповедници на Света Троица, изпълнители на Божия промисъл, служители на Божието величие, извори на Божието слово, непоклатими стълбове на Христовата църква, печат на правдата, щит на вярата, шлем на спасението, клас многоплоден, лоза медоносна. Вие бяхте обиталище на Божия промисъл, избрани съдове на Светия Дух, разнесли Христовото име по цялата земя. Вие двамата взехте върху себе си кръста, презряхте всичко, което е временно, и получихте наслаждение от вечните блага.

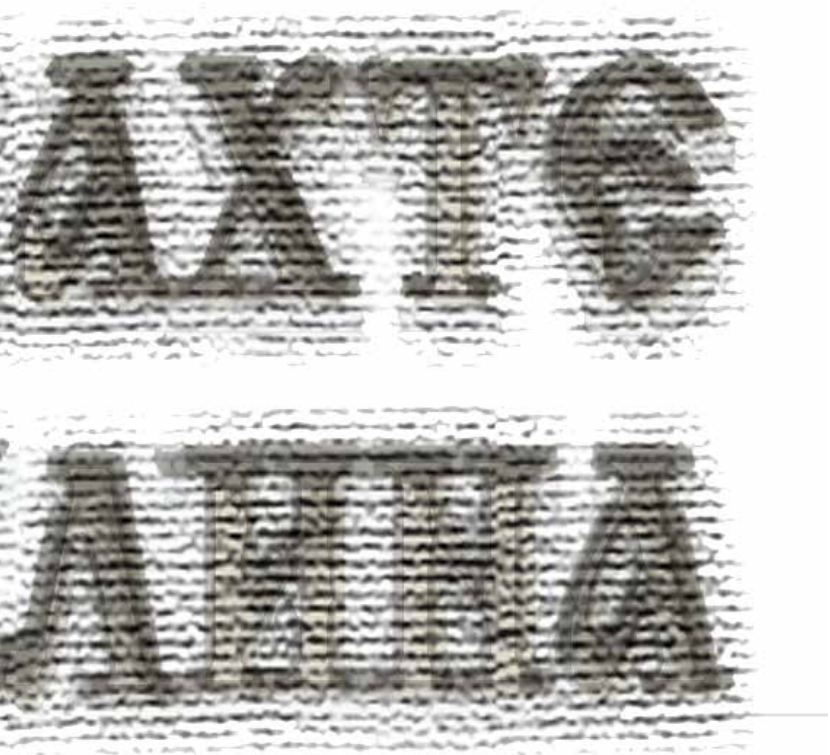
Всесвети и истински пастири, молете се непрестанно и усърдно за избраното свое духовно стадо, прогонете нашите страдания и ни избавете от беди и нещастия!

Просветлете очите на нашите сърца и подкрепете нашия разум, за да последваме достойно вашите стъпки!

Като вземете върху себе си нашата немощ, дайте ни сила свише, та като живеем достойно за Христа, да бъдем наследници на вашите трудове и проповедници на истинската вяра, която вие сте ни завещали, та всички единогласно да прославим Трисветия Бог – Отца и Сина и Светия Дух – сега и всякога, и вовеки.

Амин!

Превод Атанасий Бончев
Нормализация Петко Петков

т Охридски

НО СЛОВО

рил и Методий

еславни учители на славянския народ,
едоха Новия и Стария завет на техния
анонския архиепископ Методий

Св. Климент Охридски Похвално слово за Кирил

„Той довърши онова, което апостол Павел не бе успял да
свърши, прелитайки като орел по всички страни – от изток на
запад, от север на юг.“

IX в.

Величаем Тя, святителю отче Клименте,

иже ученьми твоими роды
словенския просветил еси
и ко Христу привел еси.

Със словата си ти поучи езичниците
на Божията вяра, а с делата си се възвиси
до божествения безпечален живот;
с чудесата си просия пред ония,
които пристъпват
с вяра към тебе,
а със знаменията преславно
озари западните земи.
Затога, Клименте, славим твоята
божествена памет.

Тропар, глас 4

✠ ✠ ✠

Твоят храм, свети, преславно духовно
лекарство се показва на пристъпващите с вяра,
защото всички от различни болести избавя
и всякакви душевни страсти приспива.
Ето защо, всеблажени, топло те
назоваваме застъпник.

Кондак, глас 3, подобен: Дева днес

Отваряйки дверите на ума

Старобългарският език като символ на толерантността

Проф. д.н. Румяна Златанова
Университет на Хайделберг, Германия

Първите славянски преводи на Св. Кирил и Методий от гръцки на говорим народен език представляват

още през тогавашния IX в. изключително постижение за европейската култура, не на последно място и със заложеното в тях предизвикателство за противопоставяне на т.нар. днес „световни“ езици. С дълбока убеденост и самоотверженост двамата апостоли защитават правото на съществуване на един нов писмен език редом с езиците от надписа на Христовия кръст – латински, гръцки и еврейски. Принос, който не само в продължение на векове не загубва значението си на двигател на духовен напредък, но е от значение и за бъдещето на днешна обединяваща се Европа и съдбата на езиците в нея.

В духа на класическия гръцки хуманизъм и новозаветната патристична антропология славянските първоапостоли очевидно не са смятали, че въпросът за единната църква и за многообразието на културите са в противоречие помежду си. Вярата в единството на Църквата за тях не означава придържане само към един „свещен“ език, за какъвто средновековна Европа безспорно смята единствено латинския като езика на християнството. Именно срещу нетолерантно проповядваното едноезичие на западните си латински опоненти и техния език те привеждат редица библейски цитати, които ут-

върждават равнопоставеността на всички езици.

Западът обаче не обръща дължимото внимание на техните аргументи и както тогава, така и днес, не знае почти нищо за Изтока, за съжаление.

Критиката на тези власти на икуменизма е насочена срещу една доктрина, възприета и следвана неотстъпно от Рим, но намираща се в противоречие както с толкова настоятелно прокламираната християнска толерантност, така и със самите исторически факти.

Още в средата на IX век, в току-що започващия диалог между Изтока и Запада, двамата солунски братя се изявяват като вестители на европейското многоезичие, застъпвайки се за езикова толерантност на Стария континент. Преводът на Библията, извършен от Св.

за християнската култура като цяло.

Ние, българите, сме призвани да живеем в една страна, чието географско разположение я превръща в мост между Изтока и Запада, между Северна и Южна Европа. Тук се кръстосват пътищата на различни народи: траки и гърци, македонци и келти, ромеи и византийци, хуни и авари, славяни и прабългари, нормани и франки, татари и османски турци. Исторически превратности и противоречия оказват своето влияние върху духовното и културното ни развитие от древността до ден днешен. Но и сега, в началото на XXI век, старобългарският език повече от всякога се откроява като символ на толерантност по отношение на другогворещите, другопиещите, другомис-

В старобългарския език понятията „ЕЗИК“ и „НАРОД“ се изразяват с една и съща дума.

ския език, не се разпространява в резултат на териториални завоевания или политически претенции. Това е езикът на една многонародностна държава в Европейския югоизток – език, достигнал книжовен разцвет векове преди появата на други европейски книжовни езици като френски, немски, италиански, английски или руски език. Повече от хилядолетие вече този език е в употреба, без нито за миг да е било необходимо да бъде защитаван или налаган със сила.

Да не забравяме, че една

„Енински апостол“. Кирилски паметник от XI век

Методий и неговите първи ученици, бележи най-значителната литературна изява на славянското средновековие и си остава единственият авторитетен текст за богослужение на православните славяни чак до XIX век. По този начин старобългарският език на Методиевата Библия става основа за развитието на редица модерни славянски литературни езици и на забележителната славянска книжнина, която обогатява значително европейския духовен живот и разбирането

лещите, сиреч като символ на езиков плурализъм.

Както показват многобройните каменни надписи от X-XI в., изписани с кирилски, глаголически, гръцки, латински, рунически знаци и пр., този език възниква и се утвърждава в една многоезична държава, в която си дават среща културни традиции на различни народи. Този език не се налага под въздействието на стопански, военни или политически фактори, какъвто е случаят например с латинския, английския или ру-

четвърт от населението на Европа – или 270 милиона души – говори някакъв славянски език, така че след групата на китайските, индийските, германските и романските езици славянските заемат пето място върху езиковата карта на планетата, а над 230 милиона от тях понастоящем пишат на кирилица.

Извлечение от словото, произнесено при награждаването на проф. Румяна Златанова от Университета в Хайделберг с почетен медал „Иван Вазов“ на Държавната агенция за българите в чужбина, 23 септември 2004 г.

Каменен надпис от IX-X в.

Прозорец към света

Константин Фотинов и първото българско списание „Любословие“

Доц. д-р Татяна Илиева

Проф. Иван Шишманов нарича Константин Фотинов „последният ученик на Паисий и учителят на Раковски“.

Роден в Самоков около 1790 г., където завършва килийното училище, Фотинов продължава обучението си в Пловдив, а после и в Кидония при гръцкия хуманист Теофилос Каирис. След завършване на образованието си той се премества в Смирна – значителен търговски и научен център в Мала Азия с голяма българска колония, където работи в продължение на дълги години. През 1828 г. открива там първото частно смесено елино-българско училище с преподаване на български език.

Редом с учителстването си развива и богата книжовна и преводаческа дейност. Съставя ръководства за българските и гръцките училища, издава учебници и преводни книги на български език като „Българский разговорник“ (1845), „Гръцка граматика“ (1838), „Общее землеописание“ (1843) и др.

У него назрява идеята да създаде българско периодично издание, което да информира българите за обществените събития по света. С тази цел през 1842 г. той предприема пътуване из България, за да търси настоятели и абонати за бъдещото си списание, както и да събира материали за него. Още същата година публикува пробен лист на първото българско енциклопедично списание под название „Любословие“, а от април 1844 г. започва редовното му ежемесечно издаване. То излиза в продължение на две години благодарение усилията на хаджи Рали Мавриди – цариградски търговец, родом от Шумен, и с даренията на Американския борд. Отпечатва се по две книжки месечно в печатницата на Я. Дамянов на кирилица. Буквите били доставени през 1840 г. от Британското библиейско дружество за печатането на Новия завет.

Пробният лист дава ясна представа за посоката, в която ще се списва „Любословие“. В програмна статия редакторът набелязва нуждата от периодичен печат:

„Почто другите списания издават се за веднаш и от веднаш може да му земе човек сладостта, а това се подновува на секий месец и има различни нови многообразни повести и разуми, които могат да наслаждават човека и да го подновуват на всегдашно любо-

питствование и рассмотрение человеческих дел и живение.“ „Кой народ е на земята толкоз сиромаш?“. „Кое списание имат нашите братя българи? Камо им землеописанието, с което да би могли да познаят баре своите си места и своето отечество?“

И научните знания – математика, физика, философия и пр., и художествените творби, и периодичните издания Фотинов определя като по-потребни от хляба за съвременния човек. Редакторът предрича, че на българите те ще позволят да се покажат като словесни между другите словесни създания Божи.

„Константин Фотинов“. Худ. Ари Калъбев (1939)

Фотинов призовава просветените българи да сътрудничат с дописки за всичко, което са прочели в книги и вестници, видели или научили за българите, за тяхното минало и настояще, за ежедневието им живот и проблеми. Между привлечените от него сътрудници на „Любословие“ са Васил Априлов и Гаврил Кръстевич.

Списанието се осъществява с прякото участие на американски мисионери. За модел на новото издание служи сп. „Съкровище за полезни знания“ – вече успешно издавано на гръцки език. По-късно Фо-

тинов превежда и публикува дословно статии от него и използва илюстрации от стари броеве.

Тиражът на „Любословие“ е бил около 500 броя. Списанието имало настоятели и абонати в Измир, Самоков, Котел, Сливен, Търново, Солун, Велес, Кратово, Цариград и Одрин, а и в Белград, Букурещ и Браила. Фотинов набирал абонати и се готвел да превърне списанието във вестник, но не успял да стори това. Поради финансови затруднения през 1846 г. списанието преставало да излиза.

Въпреки влиянието на западния медиен стил и подпомагащите го мисионери, сп.

„Любословие“ не се превръща в инструмент за чуждестранно влияние. В своите 24 броя то предлага разнообразна, актуална за съвремието си информация от различни области на живота: материали за просвета и образование, по езикови въпроси, теми за религия, нравственост, география, физиология и хигиена. Многобройни са статиите по естествознание и история, литературни въпроси, търговия и стопанство. Публикувани са анекдоти и кратки частни съобщения и обяви.

Из сп. „Любословие“:

„Българи благочестиви и православни, докога ще спавате на той тешкий сон без учение и неведение?“

„Образованието на езикът на одного народа образува и обогатява духът того народа. Който народ не радее за езикът си, той няма език, той също е ням. Чуждите езици са неверни толковници.“

„Истинна любов за отечеството трябва да е весма некориснолюбива и весма чиста... Истински отечестволюбец радува се на благополучие отечествено и скорби за нещастие, какво и да било, що имат негови соотечественици, труди се благодарно за благополучие народно и отечествено и когато е нужна потреба презира своя особена полза за общо дело.“

Списание „Любословие“, Измир, 1844–1845 г.

Книговище за прочитане

Д-р Иван Богоров

В българският наш език КНИГА има осем значения:

- 1/ Книга викаме на бялата хартия за писане или за свиване на нещо;
- 2/ Книга наричаме и писмото за пращане;
- 3/ Книга казваме и на няколко хартийни листа, напечатани и подвързани заедно;
- 4/ Книга се наричат онези хартиени късчета за игра;
- 5/ Книга значи и четене. „Да знаех книга да пиша много щеше да ми е добре“;
- 6/ Книга наричат някои и тефтера.
- 7/ Книже са именува и тумбакът на преживниците;
- 8/ Книга ще рече и наука, отдето произлиза и думата книжовник, сиреч учен човек. „Той знае дълбока книга.“

Тъй както от зима става зимовище, така и от книга – книговище, което ще рече:

1/ място, дето държат заради науката множество напечатани книги, натрупани или накупени с ред, дето може да поседне човек, за да прочете някое списание.

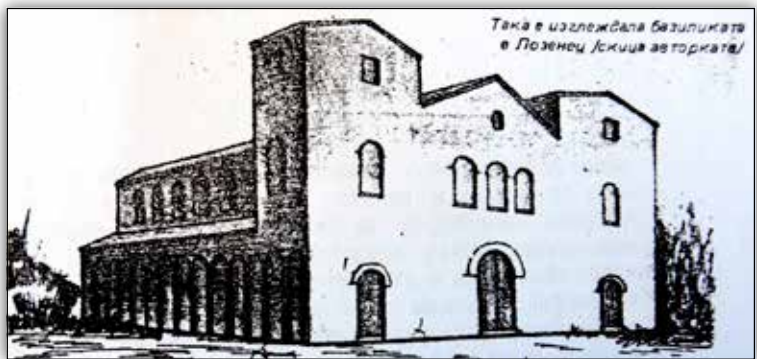
2/ Книговище се нарича и всякоя лавица с няколко полици, годна да се наредят на нея доста книги;

3/ Книговище казват и на книгите, що са намират в една сграда, в някоя къща;

4/ Книговище казват преносно и ради едно списание с различни познания.

„Книговище“. Езиково и общообразователно списание, редактирано и издавано от Иван Богоров в Прага и Виена през 1874 – 1875 г.

За 24 май Съюзът на българските писатели награди главния редактор на в. „За буквите – О писменехъ“ Илия Пехливанов с почетна грамота за принос в съвременната българска литература.

Така е изглеждала знаменитата базилика според арх. Дафина Василева

В своята „История на София“ католическият епископ на София Петър Богдан Бакшев (1601 – 1674) изтъква, че „Триадица е място, където в древността е бил разположен един манастир извън София, на юг към полите на планината, наричана от турците Токмаклия, сега (този манастир) е разрушен. Казват, че той се е наричал от гърците Триада, вярвам, че този манастир е бил посветен на св. Троица. Също казват, че поради големите удобства и поради добрия въздух на това място се е състоял Сердикийският събор.“

Така още преди три столетия той обърнал внимание върху изключителната роля, която базиликата на Кръста от началото на IV в. е имала в историята на града.

През 1913 г. историкът с европейска известност проф. Богдан Филев е написал по повод на Сердикийския събор, че „по предание той се е състоял даже не в самия град, но в една голяма църква извън града, развалините на която са се виждали чак до XVII в.“

Д-р Иван Велков съобщил през 1954 г. за останките от раннохристиянската базилика и за „засводена гробница“, разкрита редом на терасата върху възвишението, където провел своите изследвания. Понеже разрухата продължавала да тегне над руините, точно след двайсет години синът му проф. Велизар Велков припомнил неговите разкрития в напразни усилия дано ангажира държавата и столичната община да спасят историческата светиня. Бележитият археолог изтъквал, че около останките се намирили изобилни следи от културен живот от края на III и първата половина на IV в. Неговата професионална чест на учен обаче не му позволила да премълчи: „Твърде възможно е тази голяма базилика, свързана с жилищен комплекс, да е

Капител от попиляната историческа базилика, изложен на станция „Сердика“ в софийското метро

била епископската базилика на Протоген. За това място има и писмена традиция, която говори за продължителен манастирски живот и през Средновековието.“

Съвременниците на сердикийския епископ Протоген са го наричали „фамозен“. Той се прочул като много умен, но и умерен ортодоксален богослов още в споровете на Първия вселенски църковен събор в Никея през 325 г., затова под неговите решения се подписал десети за господните църкви в Дакия, Калабрия, Дардания и съседните области сред 318-те свети отци на Събора. Когато император Константин Велики обявил: „Сердика е моят Рим“ и предпочел от тук да управлява Римската империя, та гра-

Възпитаниците на отец Сионий от Софийската духовна семинария, които той изведе на литийно шествие срещу поругателите на базиликата, стоят потресени сред останките от священното олтарно пространство на храма

дът станал първата християнска столица, Протоген получил изключителни права (включително и да освобождава роби). Именно той бил домакинът на Втория църковен вселенски форум в Сердика през 343 – 344 г., а неговите гости положително са му оказали честта да ознаменуват епископската му базилика, като в нея открият върховния църковен форум.

През 1984 г. архитект Дафина Василева двукратно публикува статии, дано убеди властниците колко уникален бил храмът на местността Кръста (над столичния квартал „Лозенец“). Като специалист тя изтъква, че обичайно ранните базилики са имали пред западната фасада и оформен открит двор, т.нар. атрий, като обикновено дължината на атрия е най-малко 1/2 от дължината на корпуса. Не е изключено базиликата да е имала и двойно преддверие с кули, извисени от двете страни на западната фасада. Ако тези два момента от нейния план

Недостойно ест!

Реквием за епископската базилика на Протоген в София

Христо Буковски

бяха установени в спокойни професионални разкопки, щеше да бъде установено доказано, че Лозенската базилика е една от най-монументалните базилики, разкрити досега на наша територия – с обща дължина над 80 м и височина 18-20 м.

Но спокойни, изчерпателни, професионално направени разкопки на останките върху священното място нямаше. Скоро се разбра защо – в началото на 2000 г. там нахлуха булдозери и багери. Подготовката за строеж започна бързо да поимта священите руини от базиликата и останките от околните манастирски градежи.

Докато БЕЗотговорните служители посмяха да се „изненадат“ от разкритията, машините бяха изгребали към три четвърти от завареното. Мястото им стигало за строежа на греховния жилищен блок, който

та е била 35 м – без притвора и абсидата с диаметър 7 метра! Широка е била 17 м и стените на храма отвътре са били покрити с изящни изображения, а към високите 17,5 м свод са били устремени колони с изискани капители. От двете стра-

ругателите на една от най-старите преславни обители цял клас от Софийската духовна семинария с патрон духовния покровител на България св. Йоан Рилски. Осветеният кръст, който тогава те благоговейно поставиха там, дано

Жалки останки от преславната базилика, вградени в прословутия блок 90 на Жилищна група „Южен парк“, който я заличи

ни на отворената към кораба абсида е имало по едно правоъгълно помещение (пастофорий), а страничните кораби били наполовина по-тесни и по-ниски, затова светлината прониквала в централния корпус през прозорците под свода му – обичайното за базиликите осветление. Така сградата несъмнено е била удобна за заседанията на 282-мата епископи, които (според тогавашния александрийски папа Атанасий) са се подписали под решенията на Събора като представители на всички християни от разните страни. Находките от живота, текъл в храма, се оказаха към три хиляди – монети, накити, оръжия и съдове – и те „разказаха“, че хората, които са го посещавали, са били с добро положение в обществото.

Фактът, че беше намерена безценна реликва – не просто от историята на Сердика, а на Европа и дори на целия християнски свят, не стъписа погромаджите. Никой не се трогна, когато отец Сионий изведе с литийно шествие срещу по-

с божията помощ съхранят от поругателите му священното място на знаменитата базилика „Св. Троица“ във върховата зона на сакралния комплекс, скоро изчезна. Несъмнено са го изхвърлили служителите на божия враг.

Старите софиянци са помнели добре от какво са били 17-вековните руини, щом местността, където е бил разположен „раннохристиянският комплекс“, те са наричали Славище.

И в Столичната община знаят от кое историческо събитие е паметникът, унищожен с престъпното бездействие на техните служители. Изтъкнали са го дори с имената и на основните му дейци, които са дали на околните улици: „Сердикийски събор“, „Света Троица“, „Св. Осий Кордовски“ и „Св. Атанасий Велики“. На улица „Епископ Протоген“ има един-единствен адрес: Блок 90 на „Жилищна група Южен парк“, затрил останките от епископската му обител.

Руини около „Блок 90“ – оцелялото от манастирския комплекс около историческата базилика от началото на III век

Преди славата на Рим

Следи от древна цивилизация по нашите земи

Свидетелства на в. „Ню Йорк Таймс“

Преди славата на древните Гърция и Рим, дори преди появата на първите градове на Месопотамия или храмовете по поречието на Нил, в Дунавската равнина и подножията на планините на Балканите живели хора, които били твърде напредничави в изкуството, технологиите и търговията.

В продължение на 1500 г. – от началото на 5000 г. пр.н.е., те обработвали земи, строили големи градове, някои от които били с по 2000 жилища. Майсторили огромни медни пещи – нова технология за онова време. В гробниците им са открити изящни корони и накити за глава, огърлици, а в една от тях е най-голямата и най-древна колекция от златни накити, намирана досега някъде по света.

Слабо известната култура излиза от неизвестността с изложбата „Изгубеният свят на Стара Европа: Дунавската равнина 5000-3500 г. пр.н.е.“ За нея отвори врати Институтът за изследване на Древния свят в Нюйоркския университет. Над 250 експоната от музеи в България, Молдова и Румъния са изложени в САЩ за пръв път.

В апогея си около 4500 г. пр.н.е. Стара Европа е едно от най-просветените места на света, където се развиват много от политическите, техно-

гичните и идеологическите белези на цивилизацията.

Въпреки че разкопките през последния век установяват следи от древни селища и се натъкват на фигурките на богините, едва през 1972 г. учениците започват да допускат, че това не са били бедни племена и народи, обитавали неструктурирани егалитарни общества. Промяната настъпва, след като учените намират във Варна голяма гробница от Век преди новата ера.

Историята, която научаваме днес, е на истински пионери в земеделието, които след 6200 г. пр.н.е. тръгват на север от Гърция и Македония към Стара Европа, пренасяйки семена на пшеница и ечемик, домашни животни, овце. По бреговете на Черно море, речните долини и хълмовете те създават колонии, които се разрастват в свързани помежду си, но все пак отделни култури, установяват археолозите. Селищата поддържат тесни връзки чрез мрежи за търговия с мед и злато, използват сходни краски в керамиката.

Отсъствието на елитарна архитектура води учените до заключението, че в Стара Европа почти е липсвала властова йерархия. Откритието на гробницата край Варна през

1972 г. обаче опровергава това. В следващите две десетилетия след 1972 г. археолозите откриват 310 гроба, датирани 4500 г. пр.н.е. Според д-р Антъни това е „най-доброто доказателство за съществуването на ясна и отчетлива йерархия по социален и политически признак“.

В 62 от гробовете са открити над 3000 златни предмета, медни оръжия, инструменти, накити, огърлици, гривни с егейски орнаменти. Концентрацията на престижни вносни предмети в малка част от гробовете предполага, че са съществували институционализирани нива в обществената йерархия.

Озадачаващо е все пак, че елитът, изглежда, не е живял прекалено разточително. Хората, които се окичвали в злато приживе, са живеели в обикновени жилища като всички останали.

Малкото кале

Участие на студенти от УниБИТ в разкопките при с. Воден

В периода 17–20 октомври 2016 г. в гр. Болярово, обл. Ямбол, се проведе заседание на комисия във връзка с изготвяне на предложение за определяне на режими за териториален обхват и предписания за опазване на недвижими археологически културни ценности „Средновековен манастир“ и „Средновековна крепост Малкото кале“, разположени на територията на с. Воден, община Болярово, област Ямбол. Пред комисията докладваха директорът на РИМ – Ямбол, и ръководителят на проучванията на средновековната крепост Стефан Бакърджиев. В доклада се описват значението на тези археологически обекти за историята и културата в Ямболски регион, многообразието от находки, перспективите за бъдещи проучвания, както и за консервация и реставрация на тези археологически паметници. Комисията единодушно одобри предложението към експертната комисия в Министерството на културата статутът на тези два паметника, вече като единен археологически комплекс, да се промени от статут на археологическа недвижима културна ценност от местно значение на археологическа недвижима културна ценност от национално значение.

Явор Русев, археолог, РИМ – Ямбол

Римската вила при с. Сухаче

През септември 2016 г. за четвърта поредна година се проведе археологическо проучване на територията на вилно имение от римската епоха в м. Селището, в землището на с. Сухаче, общ. Червен бряг. Това е единственият археологически проект, изцяло финансиран и ръководен от УниБИТ. Ръководител на разкопките е гл. ас. д-р Венета Ханджийска от катедра „Културно-историческо наследство“. В тях участват докторанти и студенти от специалностите Информационни фондове на КИН, Национална сигурност и КИН и Защита на КИН. През този сезон беше продължено проучването на две пещи за изпичане на луксозни керамични съдове, функционирали през първата половина на III в.

Сред находките се открояват няколко червенолакови подноса с украса от флорални мотиви и фрагмент от долиум с релефно изображение на Херакъл, убиващ хидрата. Потвърждава се хипотезата за наличието на грънчарска работилница на територията на вилното имение, чиято продукция е била предназначена за по-широк пазар.

Илюстрация от Симеоновия сборник
(по Светославовия препис от 1073 г.). Худ. Калин Николов

Остава с живота си

Габровецът и Априловец Денимир Велчев ни напусна на 21 септември 2016 г. след продължителна борба с болестта си. Ще припомним част от дарбите му.

Денимир има разностранни таланти – през 2003 г. печели националния конкурс по ораторско майсторство на английски език; той рисува, пише текстове и музика за рапгрупата „Забив“. Възпитаник е на Националната Априловска гимназия. Освен това е изиграл няколко главни роли в постановките на университетския театър във Велико Търново, където през 2007 г. завърши Приложна лингвистика с английски и японски език. През 2009 неговата новела „Последната страница“ спечели конкурса „Новелови награди“. Малко хора също така знаят, че името му е включено в Книгата на бележитите габровци за XX век. Денимир е и един от първите комици в България, които правят stand-up comedy. От 2012 работи за образователната онлайн платформа „Уча.се“ и прави уроци по история за VIII и IX клас.

Дарин Маджаров, основателят на платформата за видеоуроци „Уча.се“, сподели в специално видео за Денимир:

„Нашият колега Денимир почина и искаме да ви разкажем колко велик беше! Гордеем се, че познавахме този голям мъж и нека неговата история вдъхновява всички нас и вас как всеки ден да живеем и да се раздаваме, за да правим добро!

Денимир се бореше с болестта и избра последните 3 години от живота си да работи здраво и да създаде над 200 видеоурока по история за VIII и IX клас и химия. Направи този избор, а със сигурност можеше да пътува и да се наслаждава на живота. Там е работата, че за великите хора като него да се наслаждаваш на живота означава да оставиш нещо голямо и смислено след себе си, което движи човечеството напред!“

„Който сее скъдно, скъдно и ще пожъне; а който сее щедро, щедро и ще пожъне.“
(2 Кор. 9:6)

Учене чрез правене

Студентска научна конференция и изложба на Университета по библиотекознание и информационни технологии

На 20 май 2016 г. бе проведена XII Студентска научна конференция и изложба на Университета по библиотекознание и информационни технологии под наслов „Информация, знание, цивилизация – пътят на човечеството“ с девиз: „Не по-малко достойно е да опазиш придобитото от това да го спечелиш“. Бяха представени 365 доклада от 346 студенти, 4 докторанти и 8 преподаватели на УниБИТ, 3 библиотекари, 1 студент на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

По традиция проведен в Деня на отворените врати на УниБИТ, форумът бе посветен на 24 май – националния празник на българската просвета и култура и на славянската писменост; 1100 години от Успението на Св. Климент Охридски; 200 години от рождението на екзарх Антим I; 140 години от Априлското въстание; 60 години Национална комисия на ЮНЕСКО; 65 години Държавен библиотекарски институт – днес УниБИТ.

Ректорът на УниБИТ проф. д.н. Стоян Денчев в своето приветствено слово се обърна към студентите с думите:

„На добър час по трънливия път на човешката цивилизация, в която вие също ще имате и вече имате – чрез форуми като настоящия – своя скром, но в същото време безценен принос!“

С особено внимание аудиторията изслуша поздравителните адреси от името на министър-председателя на Република България Бойко Борисов, председателя на Синдиката на българските учители д.н. Янка Такева, председателя на Централния кооперативен съюз д.к.н. Петър Стефанов, директора на Централната библиотека на БАН Силвия Найденова, директора на Столичната библиотека д-р Юлия Цинзова, директора на Народната библиотека „Иван Вазов“ Димитър Минев и др.

Поздравление към УниБИТ и неговите студенти произнесе консултантът на университета по аспектите на трансмисията на северния соларен култ към Иран, Мала Азия и Балканския полуостров, доцент по персийска литература и култура в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ д-р Иво Панов – ръководител на специалност „Иранистика“ от създаването ѝ през 1993 г., който е преподавател по персийски език и различни иранистични дисциплини и в други висши

училища. Водещи изследователи на информатизацията в България бяха експерти на форума.

Студентското научно общество на УниБИТ, създадено през 2005 г., е инициатор и двигател на конференциите. През годините те са посветени на разнообразни теми. Създадена е серия от електронни библиотеки. Основна тема на преобладаващата част от изследванията е проблемът за ценностния геном на българската духовност като част от универсалния цивилизационен модел.

Начало на форума даде Академичната интертекстуална аксиология „Да се наречеш българин“. Студентите поднесоха на проф. Стоян Денчев библиографски указател във вид на свитък от описанията на 1725 техни публикации, направени в универсалния и специализирания периодичен печат. Той получи и дарение за Библиотечно-информационния център на университета – електронна библиотека ARYANIKА от 167 номерирани единици: каталог, показалци, ценни издания и ксерокопия на документални източници, направени в чуждестранни библиотеки, което му бе връчено от проф. д.п.н. Александра Куманова – ръководител на СНО при УниБИТ.

В словото си при откриване-

то на конференцията тя каза: „Развивайки сертифицираните умения на студентите чрез методологията „учене чрез правене“ и творческия синтез „учене чрез писане“, педагогиката на СНО при УниБИТ извежда учебния и научноизследователския процес на студентите до дидактиката на отвореното учене, при което хората са в състояние да учат самостоятелно, по неструктуриран маниер, по теми, които ги интересуват – т.е. създават се трайни интереси към научноизследователска работа по ключови проблеми на съвременето и миналото“.

Работата на конференцията и изложбата премина в девет проблемни кръгли маси, обединени в три секции – „Библиотекознание, библиография, книгознание“, „Информационни технологии“ и „Културно-историческо наследство“.

Бяха излъчени 16 най-добри определения на студенти за интерпретация на феномена „цивилизации“. Форумът завърши с феноменологично обобщение за цивилизацията – диалог между проф. д.п.н. Александра Куманова и ас. д-р Николай Василев.

Симеон Димитров

Студент II курс,

спец. „Печатни комуникации“

Виден теоретик и основател на шрифтовата ни школа

През октомври и ноември 2016 г. Националната художествена академия и катедра „Книга и печатна графика“ ще честват 100-годишнината от рождението на проф. д-р Васил Димитров Йончев – учител, художник, теоретик и основател на българската шрифтова художествена школа, творил в областта на изкуството на книгата и изкуството на шрифта, носител на международната награда „Гутенберг“ на кмета на град Лайпциг за постижения в изкуството на книгата.

Честването е част от събитията, свързани със 120-годишнината на НХА, и ще бъде отбелязано с голяма изложба на няколко поколения български художници на шрифта от 50-те години до днес (Галерия „Шипка 6“ на СБХ, 4 – 27 октомври), посветена на научноизследователската и творческата дейност на проф. Йончев (Галерия „Академия“, 24 октомври – 18 ноември) и международен симпозиум „Мястото и ролята на България в развитието на кирилската писмена система като трета европейска официална азбука“ (Галерия „Академия“, 25 – 26 октомври). Сред участниците в симпозиума са Иван Русев от Германия, работещ в областта на типографията, Лукас де Гроот – световноизвестен дизайнер в областта на типографията и шрифта, преподавател в Берлин, и Красен Кръстев – преподавател по типография в Американския университет в Дубай.

100-годишнината от рождението на проф. Йончев е повод да отбележим особено важно, значимо и незаменимо място, което големият интелектуал

Проф. Васил Йончев

лец, теоретик, преподавател и общественик заема в българската култура, и силното влияние, което оказва и днес като основоположник на академичното образование по шрифт и калиграфия, формирал съвременния възглед за графичната форма на българската писмена система.

В условията на засилващ се обществен и професионален интерес към съвременния български шрифт и все по-задълбочаващия се проблем за двойния стандарт в графичната форма на нашата писменост, честването по повод годишнината на проф. Йончев е възможност да бъдат представени постиженията на българската школа в шрифтовото изкуство, да бъде повдигнат отново въ

просът за нейното бъдеще и да се предизвика обществен дебат за българската идентичност в национален и международен план, както и за ролята на образованието, държавната администрация и обществото в неговото решаване.

Съвпадението в отбелязването на 100-годишнината от рождението на проф. Йончев и 120-годишнината на НХА не е случайно. Той е стожер на Академията – водеща държавна институция във висшето специализирано обучение в областта на графичния дизайн, изкуството на книгата, шрифта и типографията, в която на принципно правилната основа се създават национални шрифтови форми. Цел на НХА е да се постигне основна и богата шрифтова палитра, с която не само държавната администрация, но и медиите като цяло, отделните социални групи и индивидуалности като ползватели ще налагат и развиват съвременната естетическа мярка – разграничаване на малките (редовните) букви от главните. Друга основна цел на Академията е въвеждането на този Кирилски графичен еталон във всички нива на визуалната комуникация – както в България, така и по света.

Васил Йончев – биографични данни:

1916 – роден на 22 ноември в Арбанаси.
1935 – 1940 – студент в Художествената академия, София, живопис, проф. Борис Митов. Дипломна защита.
1944 – член на СБХ.
1944 – 1945 – учител по рисуване, Пловдив.
1945 – художник в „Народно кооперативно издателство“.
1954 – 1955 – художник на списание „Наша родина“.
1955 – 1966 – художник на издателство „Народна култура“.
1962 – 1966 – преподавател по шрифт в Националната художествена академия, София; 1966 – 1971 – доцент в катедра „Оформление на книгата и шрифт“; 1972 – 1982 – професор в катедра „Оформление на книгата и шрифт“;
1983 – доктор на изкуствознанието. Илюстратор и оформител на книги.
1985 – починал на 10 май в София.

Теоретични трудове за изкуството на шрифта и книгата:
1965 – „Шрифтът през вековете“.
1977 – „Книгата през вековете“. I
1982 – „Древен и съвременен български шрифт“.
1997 – „Азбуката от Плиска, кирилицата и глаголицата“, посмъртно.

Награди:

1959 – сребърен медал от Международната изложба на изкуството на книгата (IBA) – Лайпциг.
1966 – специална награда от конкурса „Най-добра българска книга (Шрифтът през вековете)“.
1967 – златен медал от Международната изложба на изкуството на книгата (IBA) – Лайпциг („Шрифтът през вековете“).
1968 – международна награда „Гутенберг“ на кмета на град Лайпциг от Международната изложба на изкуството на книгата (IBA).
1970 – сребърен медал от Международната изложба на книгата, Москва.

1971 – златен медал от Международната изложба на изкуството на книгата (IBA) – Лайпциг („Шрифтът през вековете“).
1977 – златен медал от Международната изложба на изкуството на книгата (IBA) – Лайпциг („Книгата през вековете“); специална награда за най-добра книга от Националния конкурс за дизайн и полиграфическа изработка.
1978 – специална награда за критика и изкуствознание на СБХ („Книгата през вековете“).
1982 – златен медал от Международната изложба на изкуството на книгата (IBA) – Лайпциг („Древен и съвременен български шрифт“); специална награда на СБХ за високи постижения в илюстрацията и оформлението.
1983 – специална награда на СБХ за високи постижения в изкуството на българската книга и илюстрацията.

Св. Климент Охридски

Поучение в памет на апостол и мъченик

Братя, каква полза за човека, ако придобием и цял свят, а погубим душата си или я оцетим? С какво лице ще изкупим душата си от мъката, ако тук не се откажем от злото и не се покаем или ако не помогнем на бедните?

Но нека отсега нататък да се потрудим усърдно да влезем през тесните врати във вечния живот, сиреч чрез въздържание и пост. А истинският пост е това: не само да се въздържа от храна или от пиене, но да отбягваме всеки грях, понеже той погубва душата, и да изтощаваме плътта си чрез страдания и мъки заради Христа, с каквито този блажен мъченик ... *(казва се името му)* извърши подвиг, предаде тялото си на страдания и удари, и на безчестна смърт заради Христа, Божия Син. Затова и сега той сияе в Божията слава повече от слънчево сияние и за негов помен нашият Господ Бог извършва дивни чудеса и изцеления. Този, който с вяра почита паметта му, се избавя от греховете си и от всяка беда ще се избави.

И тъй, братя, нека ревностно да последваме неговия пример и също така да вършим добри дела! Защото и той беше човек като нас, но възненавидя всяка злоба, а възлюби Божията благодат и милост.

Нека се потрудим и ние да го възлюбим, за да бъдем синове на Бога и участници в Неговото царство, като прославяме Светата Троица – Отца и Сина и Светия Дух. Амин!

Това е едно от най-ранните Климентови слова, може би възникнало още по време на Моравската мисия.

Превод Атанасий Бончев

Стилиян Чилингиров

О, Клименте свети!

Химн за Св. Климент Охридски

На неразделни роден край
звездата и възхода!
Чрез твоя дух народа
през цели векове мечтай
простор и висоти,
О, Клименте свети. /2/

И облак нееднаж смрачи
небето му красиво
и чашата горчива
изпи с насълзени очи –
но страж му беше ти,
о, Клименте свети!

И твоят подвиг векове
запази в родно слово.
Сега той бъдно ново
в борба за родний дух кове,
тъй както нявга ти,
О, Клименте свети!

Първият паметник на Св. Св. Кирил и Методий в Мурманск. Именно на Мурманск принадлежи първенството по възраждането на Деня на славянската писменост през 1986 г. В знак на признателност българската страна дарява на града паметник, който е точно копие на паметника в София, открит 1990 г.

На 9 декември 1980 г. американският писател Норман Мейлър пише по повод гибелта на Джон Ленън: „Напусна ни един гений на Духа“. В човешката история има личности, чиято съдба и чийто характер са ги поставили в необичайна роля – да бъдат нещо повече от обикновени човешки същества. Тези рядко срещани хора се оказват в особената ситуация да бъдат необикновени, да бъдат образец не за това, което човекът е, а за това, което човекът може да бъде, да бъдат гении на Духа. През 2005 г. Цветан Тодоров посвещава книгата си „Спомен за злото, изкушение по доброто“ на такива непознати личности от близката история – например на оцелелите от концентрацион-

ните лагери. Такива са Жермен Тийон, Албен Камю, Махатма Ганди или ... баба Тонка Обретенова. Това са личности Х, не само защото често са слабо познати на широката аудитория, но и защото имат Характер и това ги прави Хора с главно Х, заради което винаги са и забележителни Хуманисти. Една от тези необикновени личности на XX век е и Дмитрий Сергеевич Лихачов.

Човешките характери често се каляват и развиват от трудната и особена съдба. Така е и с Дмитрий Лихачов, който е преживял няколко големи прелома в живота си – заточението в трудов лагер, обсадата на Ленинград през войната, загубата на любимата му дъщеря. Тези изпитания не само не са сло-

Скулпторът Станислав Корчев пред своята творба – бюст на акад. Дмитрий Лихачов, поставен в квартал „Обеля“. Архитект на камерния монумент е Венцеслав Йочколовски

Държавата на духа

28 ноември 2016 г. – 110 години от рождението на Дмитрий Сергеевич Лихачов

Д-р Петър Д. Канев

мили човечните му качества, а напротив – калили са ги и са ги развили до такава степен, че да се превърнат в образец, в стожер на човечността и честността. Това превръща интелектуалната и професионалната му дейност в това, което първоначално е означавала думата „професия“ – призвание, мисия, защита на ценности.

Като един от най-забележителните медиевисти, литературоведи и защитници на Културата на своето време, като истински и винаги честен учен, Лихачов изключително цени уникалността на България и на българската култура и книжовност. Хора от неговия калибър не могат да ценят нещо и да не се превърнат в негови най-добри приятели. Ето защо Лихачов е и един от най-страстните, верни, обичащи и всеотдайни приятели, които българският дух и българската култура някога са имали.

„Най-важните неща са невидими за очите“ – пише Екзюпери в „Малкия принц“. Това, което Лихачов обикна в България, е най-важното – невидимото за очите – нейният Дух. Той ни помага да разберем мащаба на българската култура като изключителен духовен феномен в историята на човечеството. И същевременно ни помага да разберем и големината на малките неща, защото именно те са това, които отключва приятелските чувства – топлотата, обичта и верността в човешките сърца.

Лихачов обикна България заради мащабите на невидимото – хилядолетната българска духовна и книжовна традиция, но и заради очарованието в миниатюрността във видимото – градинките пред къщите, цветята по первазите, човешките и човечните измерения на малките църквици и на малките улички; и в усмивките, шегите и искрената топлина в погледите на хората. В това отношение Дмитрий Лихачов е и откривател – той е откривател на съкровища. А едно от съкровищата, които е открил – не само за себе си, но и за нас, а и за всички, които четат и ще прочетат текстовете му, това е онова все още живо съкровище, което пазим у нас – в традицията ни, но и в сегашните ни нрави и живи сърца и души – съкровището на българската култура и духовност.

Ето защо паметникът на Дмитрий Лихачов е намерил своето наистина подобаващо място в столичния квартал

Обеля, в някогашното китно българско селце Обеля. Разположението (ситуираността) на паметника в пространството отговаря на това, което самият Лихачов би нарекъл „екология на културата“. Там той е намерил своето място не само във физическото, но и в метафизичното време-пространство – в културния хронотоп на града. Това е и главното условие, за да бъде наистина паметник – нещо, което да напомня и да припомня онези необичайни стойности, за които произведенията на Дмитрий Лихачов отварят очите ни да ги преоценим. Наоколо са всички онези неща, които големият руски и общочовешки хуманист обикна в България – китните градинки и дворчета, малките улички и цветята по прозорците, зеленината и пейзажът, който опасва Софийското поле

си припомня – на себе си и на децата си. Те гласят:

„Плътта на българската държава създаде Аспарух, нейният дух – Кирил и Методий. И чуждите завоеватели не можаха да победят тази държава на духа, защото в защита на българския народ в плътен строй стояха езикът, писмеността, литературата.“

Паметникът на академик Дмитрий Сергеевич Лихачов беше тържествено открит преди една година в присъствието на представители на софийската научна и културна обществност – с поздравление от кмета на град София и от Светия Синод на Българската православна църква. Прочетени бяха и поздравления от потомците на Дмитрий Лихачов, от директора на Научно-изследователския институт за

Акад. Дмитрий Лихачов и журналистът Петко Тотев разглеждат вестник „За буквите – О писменехъ“

във венеца от планини. Обеля е недобре известен квартал на София, чието очарование е непознато от столичани, точно както очарованието на българската култура и духовност е непознато за света. И именно тук е и мястото на паметника на откривателя и приятеля им – Дмитрий Лихачов.

Паметникът се намира на централно място в паркчето, в което играят деца, събират се младежи, разхождат се възрастни хора и майки с колички. Към него води централната улица в Обеля, която наскоро е кръстена на Лихачов – тя тръгва от метростанцията, минава покрай паркчето и покрай паметника на големия хуманист, минава покрай храма – покрай трите църквици на Обеля – и завършва на местната агора – на някогашния селски площад с кметството и с централната градинка.

Под бюста на Лихачов върху постаментата са изписани крилатите му думи, които е добре всеки един от нас по-често да

културното и природното наследство „Дмитрий Лихачов“ Арсений Миронов, от Николай Малинов – председател на Националното движение Русофили, от представители на руското посолство и от ученици от столични училища.

Инициативата за поставянето на монумента е на Националното движение Русофили, с подкрепата и съдействието на общинската власт на столичния район Връбница. Средствата за издигането на паметника са осигурени от Националното движение Русофили и спонсори. Автор на проекта е арх. Венцислав Йочколовски, а скулптор – Станислав Корчев.

Акад. Дмитрий Сергеевич Лихачов бе дългогодишен член на Международния редакционен съвет на Кирило-Методиевския вестник „За буквите – О писменехъ“. В негова памет е кръстена и една от библиотечните зали на Университета по библиотекознание и информационни технологии в София.

Ден на народните будители

Доц. д-р Красимира Александрова,
директор на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“

Красимира Александрова е родена в Шумен. Завършва българска филология в Шуменския университет „Константин Преславски“. Специализира мениджмънт на културата в Нов български университет. Била е директор на Регионалната библиотека „Стилиян Чилингиров“ в Шумен. От 2013 г. е преподавател в Университета по библиотекознание и информационни технологии, където до началото на 2016 г. е ръководител на Лабораторията по библиотечни технологии, комуникации и информизиране – LibLab.

Първи ноември – Ден на народните будители! Празник на духовното извисяване и стремежа към усъвършенстване. Ден – символ! Символ на достойнство, традиция и духовност!

„... животът само тогава е ценен, когато е вдъхновен от идейност, от стремеж; само тогава животът е съдържателен и смислен, когато е обзет от идеализъм, когато душите и сърцата трептят за хубавото, националното, идеалното, а това е вложено в образите и творенията на всички ония наши дейци, които будиха нашия народ в дните на неговото робство, които го водиха към просвета и национална свобода през епохата на Възраждането и които му създадоха вечни културни ценности през неговия свободен живот... Министерството на народното просвещение определя деня първи ноември, деня на св. Йоана Рилски, за празник на българските будители, за празник, да го наречем, на големите българи, който да се превърне в култ на българския народен гений: отдавайки почит към паметта на народните будители.“

Този откъс от Окръжно писмо от 24 май 1923 г. на Стоян Омарчевски – министър на народното просвещение, датира на Деня на народните буди-

Доц. д-р Красимира Александрова

тели. Денят Първи ноември е историческа дата в календара на българската култура. Идеята за честването му възниква във време на духовна разруха, когато българското общество губи своя възрожденски идеал и духовните си устои. Време, което не е много различно от настоящето ни. Но независимо от трудностите и разочарованията, във вековната си история българската нация оцелява и се възражда благодарение на общите усилия на личности, които днес с признателност и гордост наричаме будители.

Библиотеката принадлежи към тези притегателни места, в които се дава възможност за сближаване на хора и идеи, обединяване в каузи и постигане на взаимно удовлетворе-

ние. Това е и мисията на Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, която има привилегията да пази безценното духовно богатство на България. Съградена като храм на духа, тя до днес си остава такъв, защото ревниво пази традициите и културната ни история. Тя е мястото, което възпитава поколения българи в любов към знанието и уважение към човешките ценности. Основана през 1878 година, днес НБКМ е най-голямата библиотека в страната и най-старият културен институт в следосвобожденска България. Във фондовете ѝ се съхраняват близо осем милиона регистрационни единици. Сред тях е най-старият книжовен паметник на кирилица „Енински апостол“ – ръкопис от XI век, открит през 1960 г. при ремонт на храма „Света Параскева“ в село Енина. Друг уникален документ е единственият запазен славянски препис „Сръбска (Софийска) илюстрована Александрия“ на ръкопис от XV век на антична повест с обширен цикъл от миниатюри.

Връщайки се към заветите на будителите, виждаме, че едно най-важните им послания е да се отстояват традицията и националната идентичност, защото държава, която не помни миналото си, няма бъдеще.

Камино де Сантяго

Едно пътуване към себе си,
но може би ще има още подобни
маршрути в бъдеще

Сантяго е дало идея на Радио Прага да създаде поклоннически маршрути в Чешката република, които да са по стъпките на Светите братя Кирил и Методий. Камино де Сантяго е уникална дестинация за своята религиозна принадлежност, но и духовна цел и наистина, маршрутът все повече се ползва с голяма популярност. Но в стила на съвременното мнозина изминават големите разстояния без абсолютно никаква религиозна мотивация – просто живеят в трансформация със собствената си воля. Силата пред умората, пътуването сред природата, спокойствието, тишината, но също така усилията ден след ден, борбата с болките, превръщат преживяването в нещо като победа над обикновеното в живота.

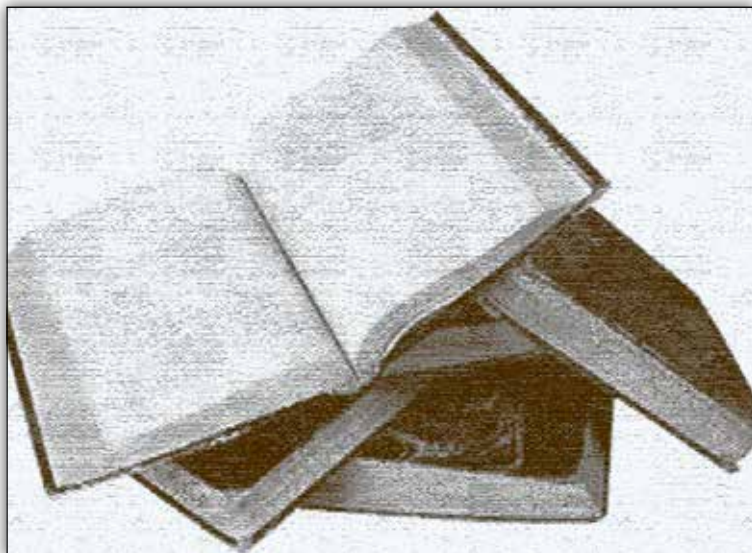
Това е „едно пътуване към себе си“, както го е нарекъл чешкият математик и пътешественик Жан Франтишек Бим, защото, ходейки, потъваме към мисълта, че сме част от мистична експедиция, продължаваща вече с векове. Въображението също така придава духовност, че по един или друг начин ние сме като истинските пилигрими.

В действителност себеусещането като част от Вселената и Историята е не само посветена на Камино де Сантяго, но се интересува от всичко, до което се докосваме. Това е накарало Жан Бим да се ангажира, за да намери подкрепа и направи подобен маршрут, с който да бъде отбелязана мисията на Кирил и Методий, която също преминава през половината от Европа, като се започне от Изток, когато те донасят от Солун писмеността на славяните до Велика Моравия.

Забележителна стъпка по този път е да се види плочата на църквата „Св. св. Кирил и Методий“, поставена в памет на убитите от групата, ликвидирани от нацисткия намесник в Чехия Хайдрих. В Гестапо била получена дезинформация, че атентатът е осъществен от двама чешки пилоти, които били емигрирали във Великобритания и които били укривани от съселяни на роднините им от село Лидице. На 4 юни Хайдрих починал, а Хитлер изпаднал в шок и бяс. Точно в този момент Хайнрих Мюлер влетял при фюрера с предварително поднесената му дезинформация и той наредил безжалостни мерки спрямо извършителите и техните укриватели помагачи. Лидице трябвало да стане изкупителна жертва заради събитието. Оказало се обаче, че всички заговорници и атентатори не се укривали сред селяните на Лидице, а в криптата на катедралния православен храм „Св. св. Кирил и Методий“, който бил на Чешката православна архиепископия под юрисдикцията на Сръбската православна църква по това време. Най-голям шок предизвикала тази новина у пражкия архиепископ Горазд II, който по време на тези събития се намирал в Берлин и който бил единственият непосветен в тайната организация.

След многократни атаки и акции със сълзотворен газ немските военни части довеждат пожарна кола, за да се опита да залее криптата... Най-голямата лична трагедия от всички е преживял Горазд II, който след процеса е бил оправдан напълно, но останал без паство и свещенослужители. 63-годишният духовен водач сам предпочел смъртта пред позора и ведно със своите виновни архиереи избрал концентрационния лагер. Впоследствие цялото имущество на Чешката православна архиепископия към Сръбската православна църква било конфискувано.

Архиепископ Горазд още като младеж под името Матей Павлик е писал трудове върху мисията на светите братя. На 4 септември 1942 г. е бил доброволно екзекутиран.

Худ. Калин Николов

Творецът е глагол в сегашно единствено време

Слово на Мюмюн Тахир, произнесено на представянето на романа на Силвия Томова „Милост за приятелите“

Наскоро участвах в една конференция за глобалните промени и съдбата на България през XXI век, на която присъстваха представители на различни научни области – философи, социолози, психолози, историци, изкуствоведи, лингвисти. Дебатираха се теми от историята, правото, езика, изкуството, глобалните промени и т.н. Участниците в конференцията подробно се спряха на различни аспекти на безкрайния български преход. И за пореден път стана ясно, че на този въпрос му липсва нещо, като и този път не се отвори дума, всъщност направо отсъстваше литературата, която да изяснява прословутия преход и очертае неговите контури.

Това е обяснимо. Има философия на историята, правото, езика, изкуството, естетиката, правото, глобалните промени и пр., но няма философия на литературата. Да, има теория на литературата, има философия на литературната история, но философия на литературата липсва. Защо? Навярно защото литературата е самодостатъчна, тя няма нужда от допълнителна философска интерпретация. Тя е самото Високо Слово! Истинското Слово, което е в кръвна връзка с изначалното, което както може да сътворява, така може и да заличава. Словото е по-силно от най-силното лекарство и по-опасно от най-страшната отрова... Срещу отровата винаги се намира противоотрова. Но противослово срещу Словото няма. Дори само защото то най-малко също трябва да е Слово!

В това изказване няма да гадая пътищата, по които Силвия Томова е стигнала до Словото, нито ще изричам предсказания за бъдещото развитие на авторката на романа „Милост за приятелите“, който е посветен на прословутия ни преход и на новите времена, които настъпиха вследствие дирижираните промени в България преди повече от четвърт век. Чел съм достатъчно научни и художествени книги за този несвършващ наш преход и не вярвах, че нещо, посветено на тая толкова преекспонирана тема, вече може да ме впечатли. „Милост за приятелите“ обаче

опроверга това мое неверие – за първи път всеобхватно и хуманистично, в литературно произведение се представят преходът и новото време.

Книгите, казва Умберто Еко, се пишат не за да им вярваме, а за да разсъждаваме по тях, защото ако не говорят за реалното битие, говорят за възможното битие. Казано иначе – те са вариант на бъдещето, писан в сегашно време и така става излишен въпросът, дали си заслужава създаването на художествена литература днес, когато и физическото, и духовното

Силвия Томова

Снимки Анджеа Димчева

пространство са пренаситени с безчет копия на Франкенщайн, а символът на вдъхновеното творчество Пигмалион се мярка сегиз-тогиз в някоя съвсем епизодична роля. Въпросът донякъде е риторичен, защото в самото ни сътворение е заложена необходимостта от доброта и нежност, от топлина и целеустременост, от търсене на смисъла и превъзходството на духа над материята. Затова си заслужава да се създава ду-

ховна, некомерсиална, морална художествена литература. Днес и винаги.

Не харесвам преразказването като доказателство, че говорещият или пишещият са наясно с обекта, за който се изказват. По-важно – и като цяло, и в частност – е да се определи отношението на дадена творба към ония ценности, които са в основата на хуманистичния характер на изкуството. Защото е видно и с просто око, че

една от целите на налаганите с пълна скорост глобалистични схеми е именно дехуманизирането на литературата, обособяването ѝ като матрица за производство на маса от повърхностно запознати с моралното познание потребители, а не на естетически развити духовни личности.

Романът „Милост за приятелите“ на Силвия Томова е разрез на действителността ни, която все повече се лишава от оптимизма на надеждите. Той е точна, майсторски разгърнатата дисекция на нашия свят, в който не стихват стълкновенията и конфликтите – скритите форми на перманентната война; мирът и свободата са непрекъснато провокирани и елиминирани, националните граници и международните принципи са застрашени; непреодолима става пропастта между богатството и бедността; обществена норма са вече корупцията и организираната престъпност, високата безработица е постоянно явление и наблюдаваме социалния крах

на милиони хора. Като съпротивителна реакция спрямо социалните проблеми и духовната деградация се появяват хора и цели организации, които под маската на връщане към изконните традиции и възраждане на традиционния морал се стремят да наложат радикални течения и движения.

Но романът „Милост за приятелите“ е интересен не само със своята актуалност, а и с начина, по който авторката е постигнала съзвучието с проблемите на съвремението ни. Томова притежава запомнящ се индивидуален стил, темпоритъмът на текста е умело балансиран; типизацията на героите и случките са подчинени на естествения изказ. Всъщност авторката е създала свое доказателство за истината, че когато темата, сюжетът, фабулата и същинското словесно месиво попаднат в ръцете на майстор, се превръщат в един от ония самуни, които са не само хляб, а с неповторимия си аромат, с формата и изумителния вкус са символ на нашето детство, на израстването и доказването ни като личности.

Наистина „Милост за приятелите“ е роман-въпрос, роман-метафора. Всеки отговор в търсене на истината е съдбовен за нашето битие, макар прозрението за смисъла на съществуването да не ни е дадено. Затова ако използваме един своеобразен оксиморон, няма да възразим на твърдението, че въпросите, а не отговорите са предизвикателства пред читателите на новата книга на Силвия Томова „Милост за приятелите“.

Накрая ще си позволя да перифразирам един наш поет и ще кажа, че истинският писател не е съществително, а глагол, и то единствено в сегашно време – Е. Затова с писателя се говори винаги на живо, очи в очи.

Здравей, Силвия Томова, глагол в сегашно единствено време!

София Несторова:

„...Това е социално чувствителна книга, която започва като поглед през ключалката, за да разкрие неочакваната панорама на обещаното, но неслучило се по очаквания начин бъдеще...“

Книжен Партенон

Тазгодишното издание на най-голямата изложба за модерно изкуство в света „Документа 14“, заедно с Франкфуртския панаир на книгата кани издатели, автори и просто симпатизанти да дарят книги, които са били забранени сега или в миналото, за да ги включат в инсталирането на "The Book Parthenon" на аржентинската художничка Марта Минухин. Необходими са около 100 хиляди тома. Книжният Партенон е построен там, където през 1933 г. под контрола на лидерите на нацистката партия са били изгорени около 2000 книги в знак на протест срещу „не-немски дух“.

Четене. Картина от Жул Бретон (Франция, 1827-1906).
Маслени бои върху дъска.

Композицията изобразява възрастен мъж, който седи в едно кресло и с брадичка се е опрял на бастуна си, като внимателно слуша четенето от младата жена. В скромната обстановка словото е пренесло героите на картината в друг свят, с други измерения за хода на времето и значението на случващото се, което в момента е сред реалните ценности на двата нарисувани персонажа.

Шаржове. Худ. Калин Николов

Книжният човек

◆ ◆ ◆

Консултанти

Мария Бранкова
Емилия Серафимова
Добриня Бадалова
Христо Богданов
Николай Ликовски

◆ ◆ ◆

Изданието
има общокултурен
характер
и авторите следва
да избягват преки
политически внушения
и коментари.

◆ ◆ ◆

Авторите носят отговорност
за своите публикации.

◆ ◆ ◆

Заглавията и подзаглавията
са от редакцията.

◆ ◆ ◆

Съкращаването на текст
се съгласува с авторите.

◆ ◆ ◆

Запазва се оригиналният
правопис на документалните
текстове в броя.

◆ ◆ ◆

Приемат се за печат
материали до 3 стандартни
страници само на електронен
носител с необходимите
илустрации на отделни
файлове, по възможност
на по-висока резолюция
(мин. 180 dpi).

◆ ◆ ◆

Благославяйте,
а не кълнете!
И поправяйте –
ще ви бъдем
благодарни...

◆ ◆ ◆

Броят е приключен
редакционно
на 19 октомври 2016 г. –
Св. преп. Йоан Рилски
Чудотворец

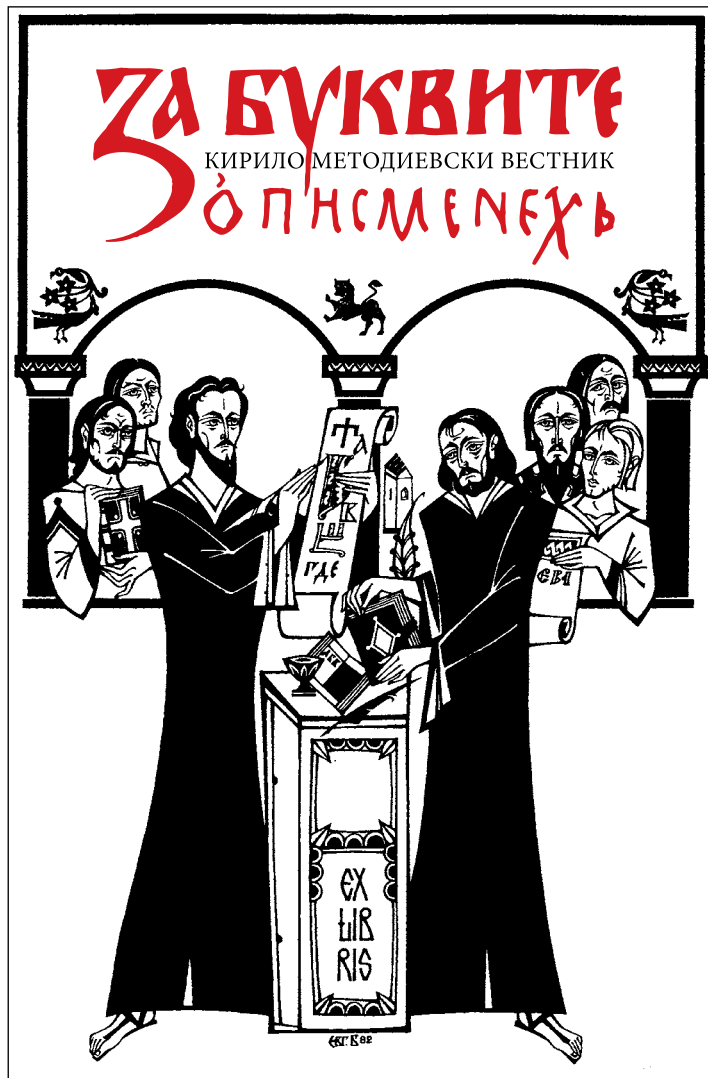
◆ ◆ ◆

Николай Бердяев
„Светлината
на Христа идва
от бъдещето“

◆ ◆ ◆

Без думи

Екслибрис Евгений Босаяцки

ISSN 1312-3785

Излиза от 1979 година

Бр. 48 / ноември 2016 г.

Основател на изданието
ВЕСЕЛИН ЙОСИФОВ

Главен редактор
ИЛИЯ ПЕХЛИВАНОВ

Отговорен редактор
Д-р ДИАНА СТОЯНОВА

Съредактори
ХРИСТО БУКОВСКИ, КАЛИН НИКОЛОВ

Редактор-коректор
СВЕТЛА ДЕВКОВА

Графично оформление, редактиране и илюстрации
КИРИЛ ИВАНОВ

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН КОМИТЕТ

Председател
Проф. д. ик. н. СТОЯН ДЕНЧЕВ

ДЖУЗЕПЕ ДЕЛ' АГАТА, ЕМИЛИЕ БЛАХОВА, ВАЛЕНТИН БОБЕВСКИ, ДРАГИША БОЙОВИЧ, ТАМАРА БЪРТЪН, ТОМАС БЪТЛЪР, ВЛАДИМИР ВАВРЖИНЕК, ЕКХАРТ ВАЙЕР, ТОДОР ВАРДЖИЕВ, ГЕОРГИ ВАСИЛЕВ, ВАСЯ ВЕЛИНОВА, РАДОСЛАВ ВЕЧЕРКА, МАРЧЕЛО ГАРДЗАНИТИ, ДИМИТРИОС ГОНИС, ТОДОР ГРИГОРОВ-ТЕРЕС, ЦВЕТАН ГРОЗДАНОВ, ВАСИЛ ГЮЗЕЛЕВ, НИКОЛА ГЮЗЕЛЕВ, ДЖОРДЖО ДЗИФЕР, АКСИНИЯ ДЖУРОВА, БОЖИДАР ДИМИТРОВ, ИВАН ДОБРЕВ, НЕВЯНА ДОНЧЕВА-ПАНАЙОТОВА, АНТОН ДОНЧЕВ, НАДЕЖДА ДРАГОВА, АНТОНИЯ ДУЕНДЕ, РУМЯНА ЗЛАТАНОВА, ДИМИТЪР ИВАНОВ, ИЛИЯ ИЛИЕВ, МАРИЯ ЙОВЧЕВА, БИСЕРА ЙОСИФОВА, ИГОР КАЛИГАНОВ, КАЛИНА КАНЕВА, ДАРИНА КАРАДЖОВА, КИРИЛ ПЛАМЕН КАРТАЛОВ, ДИМИТЪР КЕНАНОВ, ИВАН КОЛЕВ, РУМЯНА КОНЕВА, ЛЮБОМИР ЛЕВЧЕВ, МЕРСИЯ МАКДЕРМОТ, РОЛАНД МАРТИ, ПРЕДРАГ МАТЕИЧ, ФЛОРИАН МЕСНЕР, ХАЙНЦ МИКЛАС, АНИСАВА МИЛТЕНОВА, ГЕОРГИ МИНЧЕВ, АЛЕКСАНДЪР НАУМОВ, СВЕТИНА НИКОЛОВА, ТАТЯНА НИКОЛОВА-ХЮСТЪН, КОНСТАНТИНОС НИХОРИТИС, МАТИЯ ОРБАН, ЕЛЕНА ПАВЛОВСКА, СПАРТАК ПАСКАЛЕВСКИ, ДОНКА ПЕТКАНОВА, ДМИТРИЙ ПОЛИВЯННИЙ, ГЕОРГИ ПОПОВ, МАРИЯ ПОПОВА, ЦВЕТИ РАДЕВА, ВАЛЕНТИН РАСПУТИН, ЮРИЙ РОСТОВЦЕВ, РАЛИЦА РУСЕВА, НАДЕЖДА САВОВА, ДЖУН-ИЧИ САТО, ТАТЯНА СЛАВОВА, МАРИНА СМОЛЯНИНОВА, КРАСИМИР СТАНЧЕВ, ХРИСТО ТЕМЕЛСКИ, ФРАНСИС ТОМСЪН, ГЕРГИНА ТОНЧЕВА, ПЕТКО ТОТЕВ, АННА-МАРИЯ ТОТОМАНОВА, ХРИСТО ТРЕНДАФИЛОВ, АНАТОЛИЙ ТУРИЛОВ, ВАСИЛКА ТЪПКОВА-ЗАИМОВА, ХИЛДЕ ФАЙ, УИЛЯМ ФЕДЕР, КРИСТИАН ХАНИК, ПЕТЕР ШРАЙНЕР

Съдейници

Антоанета Сърневска, Пепи Манастирска, Кина Вачкова,
Иван Върбанов, Борис Данков, Любомир Димитров, Наско Якимов

Компютърна лаборатория „Джон Атанасов“

Д-р ДОБРИ БОЯДЖИЕВ

Светлозар Дичев, Калин Димитров, Ивелин Кадийски,
Венцислав Соколов, Иван Атанасов, Илко Георгиев

ИЗДАТЕЛСТВО „ЗА БУКВИТЕ – О ПИСМЕНЕХЪ“
www.unibit.bg • www.zabukvite.org

Директор
Доц. д-р БОНКА ХИНКОВА

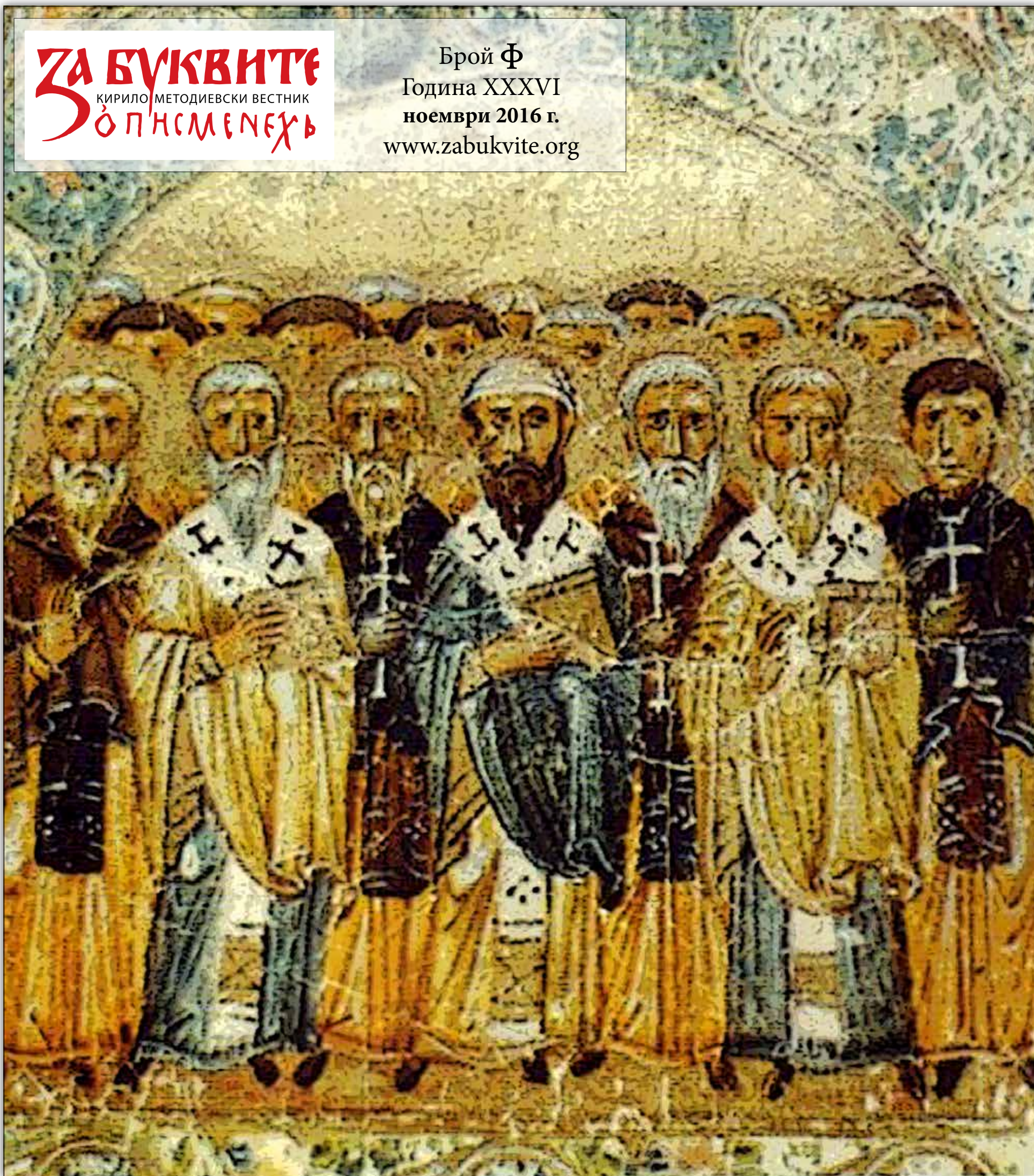
Научен секретар
ЕВГЕНИЯ ВАСИЛЕВА

София, 1784, бул. „Цариградско шосе“ № 119
e-mail: info@zabukvite.org

Печатница
ДЕМАКС
Директор Марин Несторов

ЗА БУКВИТЕ
КИРИЛО МЕТОДИЕВСКИ ВЕСТНИК
О ПИСМЕНЫ

Брой Ф
Година XXXVI
ноември 2016 г.
www.zabukvite.org

Този велик наш отец и светилник на България бил по род от европейските мизи, които народът обикновено знае и като българи... Той ръководил целия народ като един човек, водейки ги не с насилие, а доброволно по тесния и стръмен път към Христа. Те били привличани не само от магическата сила на неговите мъдри слова и съвети, но и от многото чудеса, които Христос извършвал чрез своя верен слугител. Той дарявал на слепите прозрение и на немите ясен говор, лекувал беснуващи, изцелявал чрез молитва и докосване болни от треска, бидейки винаги готов гонител и на всяка друга болест, поради което дори възкресил с молитвата си детето на един човек... Изобретил и други форми на буквите за по-голяма яснота от ония, които изнамерил мъдрият Кирил. С тях написал цялото боговдъхновено Писание, похвални слова, жития на свети мъченици и преподобни и свещени песни, на които с усърдие научил по-способните си ученици, а достойните от тях издигнал до свещенически сан.

Из „Кратко житие на Св. Климент Охридски“ (Охридска легенда) от Димитрий Хоматиан